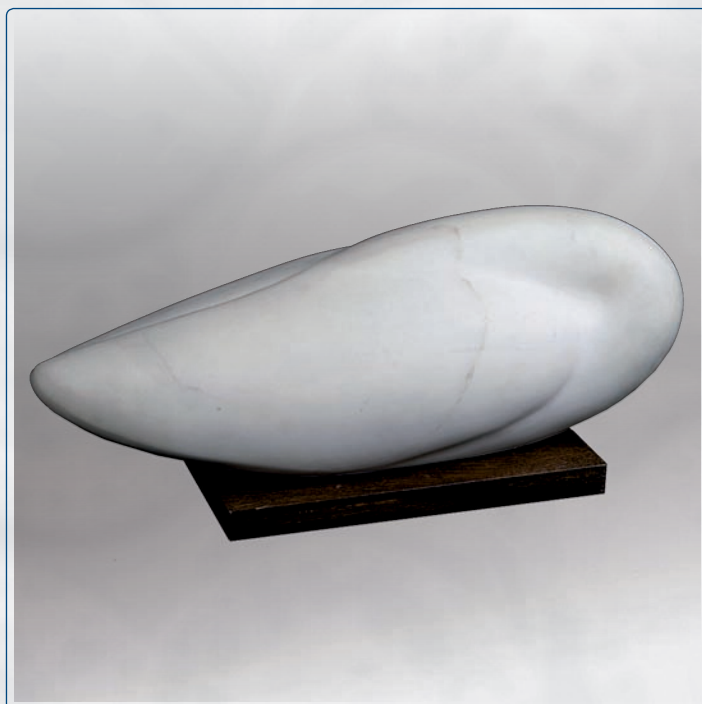

EURO & TALOUS

4 • 2008

Rahapolitiikka ja taloudellinen tilanne

Suomen Venäjän-kauppa ja sen merkitys yrityksille

Kiinan talouden nousu vaikuttaa muidenkin maiden inflaatioon

Sähköinen lasku tehostaa maksamista ja säästää ympäristöä

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Sisällys

Rahapolitiikka ja taloudellinen
tilanne 1

Heli Simola

Suomen Venäjän-kauppa ja sen
merkitys yrityksille 17

Juuso Kaaresvirta ja Tuuli Koivu

Kiinan talouden nousu vaikuttaa
muidenkin maiden inflaatioon 26

Jenni Koskinen

Sähköinen lasku tehostaa maksamista
ja säästää ympäristöä 36

Euro & talous 4 • 2008

16. vuosikerta
(aiemmin Markka & talous)
Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Päätoimittaja
Erkki Liikanen

Toimitusneuvosto
Jouko Marttila, puheenjohtaja
Heli Huhtala
Seija Parviainen
Laura Vajanne
Jouko Vilmunen
Petri Uusitalo, sihteeri

Toimitus
Suomen Pankin julkaisu- ja kielipalvelut

Tilaukset
sähköposti: SPjulkaisut@multiprint.fi
osoite: Multiprint Oy
PL 237
00121 HELSINKI

Painopaikka
Multiprint Oy, Helsinki 2008

Lehden aineistoa saa vapaasti lainata,
mutta lähde on mainittava.

ISSN 1456-4718 (painettu julkaisu)
ISSN 1456-5862 (verkkojulkaisu)

Suomen Pankki
PL 160
00101 HELSINKI
Puhelin: 010 8311
Faksi: (09) 174 872
www.suomenpankki.fi

Rahapolitiikka ja taloudellinen tilanne

28.11.2008

Maailmantalouden kasvu on syksyn aikana hidastunut selvästi rahoitusmarkkinahäiriön syvennyttyä kriisiksi. Samalla lähiajan kasvunäkymät ovat heikentyneet voimakkaasti eri puolilla maailmantaloutta, ja näkymiin liittyy tällä hetkellä poikkeuksellisen paljon epävarmuutta. Myös Suomen talouden tila on alkanut nopeasti huonontua. Suomen Pankki onkin muuttanut Suomen taloutta koskevia lähivuosien kasvuennusteitaan tuntuvasti aiemmin ennustettua heikomman kehityksen suuntaan. Kasvun hidastumisen ja raaka-aineiden hintojen laskun myötä inflaatiopaineet ovat alkaneet väistyä monissa maissa.

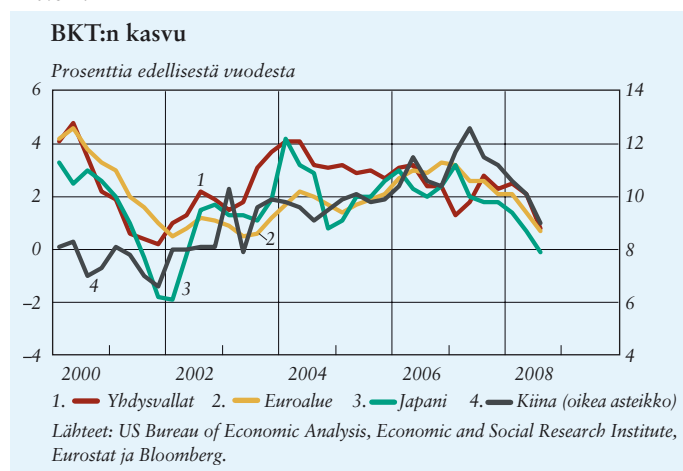
Maailmantalouden kasvu on hidastunut vuoden 2008 jälkipuoliskolla selvästi. Tämä näkyi vuoden kolmannelle neljännekselle kaikkien päätalousalueiden sekä useiden kehittyvien talouksien kehityksessä (kuvio 1). Kasvun hidastumisen taustalla on Yhdysvaltain asuntolainamarkkinoilta vuoden 2007 kesällä alkaneen rahoitusmarkkinahäiriön muuttuminen maailmanlaajuiseksi rahoitusmarkkinakriisiksi viime kuukausien aikana. Samalla kriisin vaikutukset ovat alkaneet yhä laaja-alaisemmin levitä rahoitussektorista talouden muihin sektoreihin.

Rahoitusmarkkinahäiriö syveni syys-lokakuun aikana huomattavasti, kun suuri yhdysvaltalainen investointipankki hakeutui suojaan velkojiltaan

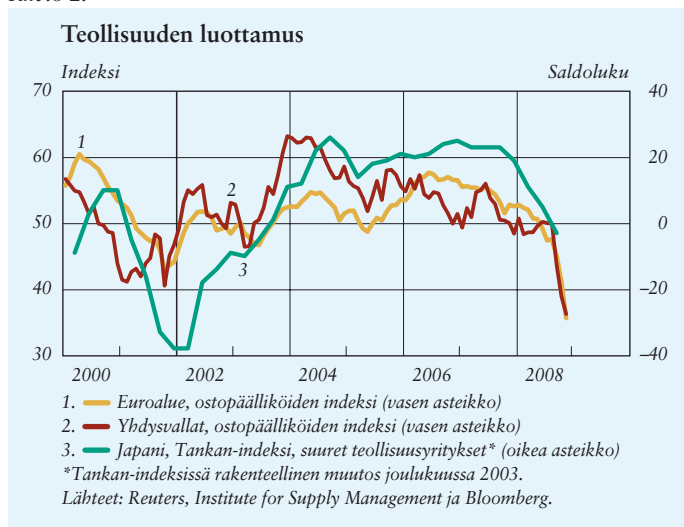
ja monilla muilla rahoitusalan yrityksillä ilmeni huomattavia vakavaraisuuteen ja maksuvalmiuteen liittyviä ongelmia. Nämä vähensivät voimakkaasti ja nopeasti luottamusta koko globaalin rahoitusjärjestelmän toimivuuteen. Useat rahoituslaitokset ovat joutuneet tekemään merkittäviä saamistensa alaskirjauksia, supistamaan lainanantoaan sekä kiristämään lainanantonsa ehtoja. Tämä on heikentänyt tuntuvasti yritysten ja kotitalouksien rahoituksen saatavuutta sekä niiden halukkuutta lisätä investointiaan ja kulutustaan. Samalla kotitalouksien ja yritysten luottamusta kuvaavat indikaattorit ovat laskeneet osin lähes ennennäkemättömän voimakkaasti (kuvio 2).

Rahoitusmarkkinakriisi on levinnyt myös keskeisten talousalueiden ulkopuolelle. Eräissä maissa, kuten Etelä-Koreassa ja Unkarissa, taloustilanne vaikeutui nopeasti, kun sijoittajien usko näiden maiden pankkien ja yritysten kykyyn rahoittaa ulkomais-

Kuvio 1.

Kuvio 2.

ta velkaansa väheni ja maiden valuutat heikkenivät nopeasti. Islannissa maan suurimpien pankkien ongelmien kärjistyminen johti koko kansantalouden kriisiytymiseen. Rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset ovat näkyneet myös monien kehittyvien talouksien kasvun tuntuvana hidastumisena, pörssikurskien voimakkaana laskuna ja riskilisten kasvuna.

Taloussennusteiden kasvulukuja on korjattu selvästi alaspäin aiemmin ennustettua heikoman kehityksen suuntaan.

Rahoitusmarkkinakriisi on heijastunut keskeisten kansainvälisten järjestöjen uusiin taloussennusteisiin. Bruttokansantuotteen kasvulukuja on yleisesti korjattu selvästi heikommiksi aiempiin ennusteisiin verrattuna. Esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) näkee maailmantalouden kasvavan vuonna 2009 ainoastaan hieman yli 2 prosentin vauhtia, kun vuosina 2006–2007 kasvu ylsi noin 5 prosenttiin. Kehittyneissä maissa kokonaistuotannon arvioidaan yleisesti supistuvan lähiaikoina, ja kehittyvisäkin talouksissa kasvu on jäämässä

selvästi aiempaa hitaammaksi. Ennusteiden mukaan kasvu elpyy aiemmin arvioitua myöhemmin ja jähmeämmin. Ennusteisiin sisältyy tällä hetkellä poikkeuksellisen paljon epävarmuutta, sillä rahoitusmarkkinakriisin kehittymistä ja sen talouskasvua jarruttavien vaikutusten kesto ja vakavuus on vielä vaikea ennakoita.

Viranomaiset ympäri maailmaa ovat ryhtyneet mittaviin toimenpiteisiin rahoitusmarkkinakriisin talousvaikutusten lieventämiseksi ja rahoitusmarkkinoiden toiminnan elvyttämiseksi. Useissa maissa on jouduttu päättämään suurista rahoitusalan yritysten tukitoimista sekä lisäämään huomattavasti pankkisektorin likviditeettiä. Lisäksi keskuspankit ovat laskeneet ohjaukorkojaan kaikilla keskeisillä talousalueilla samoin kuin useissa kehittyneissä maissa. Inflaatiopaineiden väheneminen raaka-aineiden hintojen laskun ja vapaiden tuotantoresurssien määrän lisääntymisen myötä on antanut tilaa rahapolitiikan keventämiselle. Monissa maissa on myös suunnitteilla finanssipoliittisia toimenpiteitä talouskasvun elvyttämiseksi.

Talousskasvun hidastuminen on näkynyt myös maailmankaupassa. Maailmankaupan kasvu on vaimentunut selvästi, ja mm. IMF ennustaa kasvun olevan vuonna 2009 ainoastaan noin 2 %. Maailmankaupan kasvun heikkeneminen on näkynyt myös rahtien hintojen erittäin jyrkkänä laskuna viime kuukausien aikana (kuvio 3). Tämä kuvastaa paitsi laivarahtien kysynnän heikentymistä, myös rahtien

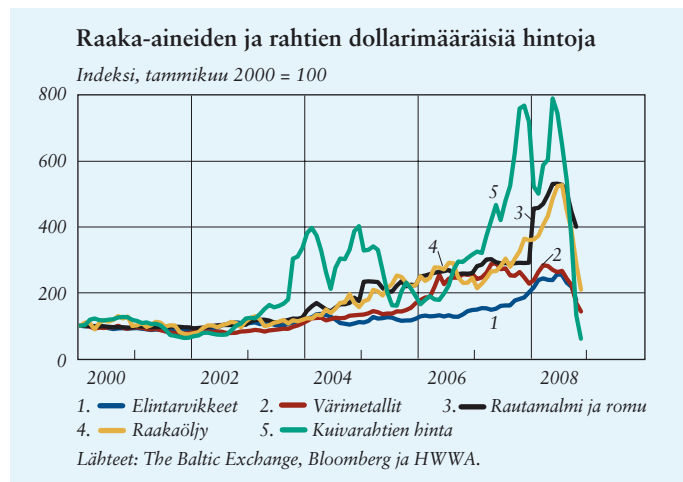
rahoituksen vaikeutumista rahoitusmarkkinakriisin seurauksena.

Talouksen näkymät ovat heikentyneet nopeasti myös Suomessa. Rahoituksen saatavuus on vaikeutunut, ja uusien tilauksien määrä on vähentynyt monissa yrityksissä. Investointihankkeita on alettu perua tai lykätä. Monet yritykset ovat myös irtisanooneet tai lomauttaneet työntekijöitään. Taloustilanteen tuntuvaan heikentymisen myötä Suomen Pankki on tarkistanut Suomen talouden lähivuosien kasvuennusteitaan selvästi aiemmin arvioimaansa heikomman kasvun suuntaan (ks. kehikko). Brutto-kansantuotteen määrän arvioidaan nyt supistuvan 0,5 % vuonna 2009. Kasvun odotetaan alkavan vähitellen elpyä vuoden 2010 aikana, mutta kokonaisuudessaan kasvu yltyy vuonna 2010 vain 0,7 prosenttiin.

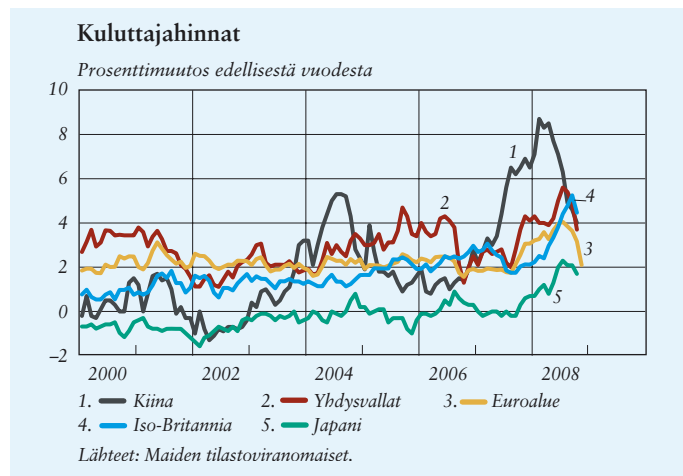
Raaka-aineiden hintojen lasku vähentää inflaatiopaineita

Maailmantalouden kasvunäkymien nopea heikentyminen on heijastunut myös raaka-aineiden hintoihin, jotka ovat laskeneet yleisesti (kuvio 3). Monien raaka-aineiden kysyntäpaineet ovat vähenemässä kehittyvien talouksien talouskasvun vaimentuessa. Erityisen selvästi tämä on näkynyt raakaöljyn hinnassa, joka on laskenut dollareissa mitattuna kolmasosaan kesän 2008 huippulukemista. Myös väri-metallien ja teräksen hinnat ovat laske-neet, kun tulevaisuudennäkymät ovat heikentyneet useilla teollisuuden aloilla. Öljyn hinnan laskua ei ole estänyt edes

Kuvio 3.

Kuvio 4.

öljyntuottajajärjestö Opecin lokakuussa tekemä päätös supistaa tuotantoaan. Myös öljyn futuurihinnat ovat laske-neet voimakkaasti. Futuurihintojen perusteella markkinoilla ei näytä ole-van odotuksia hinnan kääntymisestä lähiaikoina nopeaan nousuun.

Raaka-aineiden ja elintarvikkeiden maailmanmarkkinahintojen lasku on näkymässä vähitellen myös inflaa-tiopaineiden helpottamisena (kuvio 4). Erityisen selvästi näin on käynyt

useissa Kiinan kaltaisissa kehittyvissä talouksissa, joissa elintarvikkeiden osuus kotitalouksien kulutuskorista on suurempi kuin kehittyneissä talouksissa. Inflaatiopaineita vaimentaa myös vapaiden tuotantoresurssien määrän lisääntyminen, kun työmarkkinoiden tila heikkenee ja teollisuuden kapasiteetin käyttöaste laskee.

Rahoitusmarkkinakriisi syventynyt

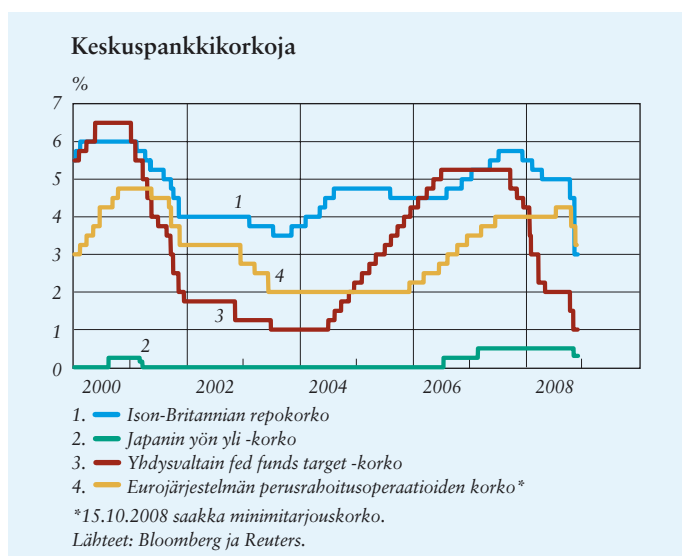
Kesällä 2007 Yhdysvaltain asuntolainamarkkinoilta käynnistynyt rahoitusmarkkinoiden häiriötila on kärjistynyt viime kuukausien aikana suoranaiseksi kriisiksi. Tilanne rahoitusmarkkinoilla alkoi nopeasti vaikeutua syyskuussa 2008, jolloin yhdysvaltalainen Lehman Brothers -investointipankki joutui hakemaan suojaa velkojiltaan. Samaan aikaan maan viranomaiset ilmoittivat useista toimista, joilla eräiden muiden rahoitus- ja

vakuutusalan yritysten ajautuminen konkurssiin estettiin. Lokakuun alussa Yhdysvaltain kongressi hyväksyi 700 mrd. dollarin suuruisen tukipaketin rahoituslaitoksille. Kriisi levisi lokakuun aikana myös Yhdysvaltain ulkopuolelle. Useissa Euroopan maissa hallitukset ovat päättäneet mittavista toimenpiteistä rahoituslaitosten maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi.¹

Myös keskuspankit ovat useissa maissa jatkaneet rahoitusmarkkinoiden toiminnan tukemista. Turvataksien pankkien likviditeettitilanteen ja elvyttääkseen lainanantoa keskuspankit ovat lisänneet huomattavasti rahoituslaitoksille lainaamansa rahan määrää ja kasvattaneet keskuspankikirahoitukseen oikeutettujen vastapuolien lukumäärää. Eräissä maissa ne ovat lisäksi taanneet rahamarkkinarahastojen velkoja ja ostaneet lyhytaikaisia yritysten velkapapereita. Keskuspankit ovat myös laskeneet ohjauskorkojaan kaikilla päätalusalueilla (kuvio 5). Lokakuun alkupuolella useiden keskeisten maiden keskuspankit laskivat korkoa samanaikaisesti. Kaiken kaikkiaan Yhdysvalloissa on ohjauskorkoa laskettu syksyn 2008 aikana yhteensä 1 prosenttiyksiköllä, ja korko on nyt 1 %. Englannin pankki on puolestaan laskenut ohjauskorkoaan loka-marraskuussa yhteensä 2 prosenttiyksiköllä 3 prosenttiin.

¹ Eri maiden toimenpiteitä samoin kuin viimeaikaisista rahoitusmarkkinakehitystä on tarkasteltu lähemmin Euron & talouden erikoisnumerossa Rahoitusjärjestelmän vakaus 2008.

Kuvio 5.

Myös Euroopan keskuspankki (EKP) on monin eri toimenpitein pyrkinyt purkamaan rahoitusmarkkinoiden kriisitilaa ja lievittämään kriisin vaikutuksia. Likviditeetin määrää rahoitusjärjestelmässä on lisätty huomattavasti samalla, kun operaatioissa hyväksyttävien vakuuksien kirjoa on laajennettu. EKP on myös lisännyt operaatioiden maturiteettivalikoimaa, kasvattanut hienosäättöoperaatioiden vastapuolijoukkoa sekä lainannut euroalueen rahoituslaitoksille Yhdysvaltain dollarin ja Sveitsin frangin määräistä likviditeettiä kyseisten maiden keskuspankkien kanssa tekemiensä valuutanvaihtosopimusten pohjalta. Lokakuussa EKP:n neuvosto päätti siirtää viikoittaisissa perusrahoitusoperaatioissaan kiinteän koron ja täyden allokation politiikkaan. Samalla maksuvalmiusjärjestelmän luotto- ja talletuskoron muodostamaa ns. korkoputkea kavennettiin aiemmasta 2 prosenttiyksiköstä 1 prosenttiyksiköön. EKP on myös laskenut ohjauskorkoaan. Loka-marraskuun aikana korkoa on laskettu kahdesti, yhteensä 1 prosenttiyksiköllä. Korko on nyt 3,25 %. Neuvosto on perustellut koronlaskuja hintavakaushäviöiden kohentumisella ja hintavakautta uhkaavien riskien vähenemisellä.

Mittavista viranomaistoimista huolimatta rahoitusmarkkinoiden tila on yhä vaikea. Tämä näkyy mm. siinä, että kaupankäynti pankkien välillä lyhyen rahoituksen markkinoilla on edelleen pysynyt vähäisenä ja korkoerot vakuudettomien ja vakuudel-

listen luottojen välillä suurina. Rahoituslaitosten vaikeudet ovat heijastuneet myös niiden lainanantoon. Esimerkiksi keskuspankkien rahoituslaitoksille tekemien kyselytutkimusten² mukaan kotitalouksille ja yrityksille myönnettyjen luottojen lainaehdot kiristyivät edelleen vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä euroalueella ja Yhdysvalloissa.

Rahoitusmarkkinakriisillä ei ole ollut merkittäviä vaikutuksia pitkäaikaisten valtionlainojen korkoihin keskeisillä talousalueilla. Korot ovat pysyneet viime kuukausien aikana suunnilleen ennallaan, vaikka päivittäiset heilahtelut ovatkin ajoittain olleet suuria. Useiden kehittyvien talouksien sekä muiden velan luotto- luokituksestaan keskimääräistä heikompien maiden valtionlainojen korot ovat kuitenkin nousseet. Myös euroalueella eri valtioiden lainojen väliset korkoerot ovat kasvaneet. Tämä heijastaa osaltaan sijoittajien riskinottohalukkuuden vähenemistä. Rahamarkkinoilla riskin karttaminen on vuorostaan näkynyt valtioiden lyhyiden papereiden kysynnän voimakkaana kasvuna yritystodistusten ja pankkien lyhyiden velkapapereiden kustannuksella. Samalla valtionpapereiden tuotot ovat supistuneet, osin poikkeuksellisen vähäisiksi.

Keskeisten talousalueiden valuuttakursseissa on nähty viime kuukausina suuria liikkeitä. Nimelli-

Kotitalouksille ja yrityksille myönnettyjen luottojen lainaehdot ovat kiristyneet.

² EKP:n ja Yhdysvaltain keskuspankin tekemien kyselyiden tuloksista tarkemmin, ks. www.ecb.int/stats/money/lend/html/index.en.html sekä www.federalreserve.gov/boarddocs/snloansurvey/200811.

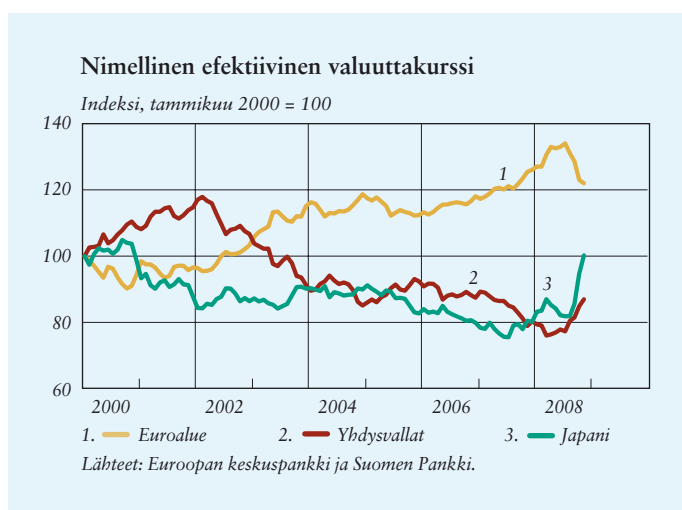
sellä kauppapainoisella indeksillä mitattuna euro on kesäkuun 2008 jälkeen heikentynyt noin 10 %, kun taas Yhdysvaltain dollari ja Japanin jeni ovat vahvistuneet selvästi (kuvio 6). Eräiden kehittyvien talouksien, kuten Unkarin ja Etelä-Korean, valuutat ovat heikentyneet voimakkaasti maiden talouksia kohdanneiden rahoitus-

vaikeuksien myötä. Kaiken kaikkiaan valuuttakurssien suuret liikkeet ovat heijastaneet paitsi maiden keskinäisten korkoerojen ja talousnäkymien muutoksia myös sijoittajien riskinottohalukkuuden vähenemistä. Tämä on hyödyttänyt perinteisesti turvallisina pidettyjä sijoituskohteita, kuten Yhdysvaltain dollaria.

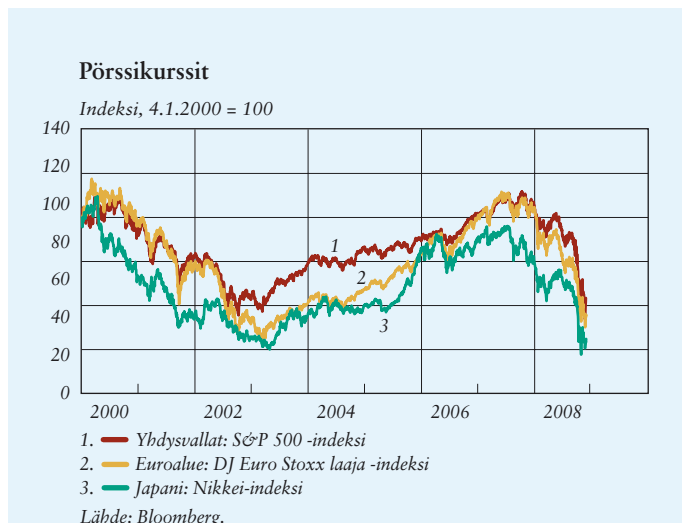
Osakekurssit ovat laskeneet viime aikoina kaikilla keskeisillä talousalueilla (kuvio 7). Erityisen voimakasta laskua nähtiin lokakuun alussa, kun pelot rahoitusmarkkinakriisin syvenemisestä heijastuivat ajoittain paniikinomaisina reaktioina osakemarkkinoilla. Yritysten tulospöytäkirjojen heikentyminen ja sijoittajien riskinottohalukkuuden väheneminen pitivät osakemarkkinoiden tunnelman yhä synkeänä. Samalla päivittäiset heilahtelut ovat jatkuneet suurina. Osakemarkkinoiden lasku on ollut toimialoittain tarkasteltuna laaja-alaista, ja myös kehittyvien talouksien pörssikurssit ovat tulleet ajoittain alarajusti.

Rahoitusmarkkinakriisi on näkynyt myös sijoittajien riskinottohalukkuutta ja epävarmuutta kuvaavien mittareiden liikkeissä. Yrityslainojen riskilisät ovat kasvaneet voimakkaasti, ja Yhdysvaltain osakekurssien odotettua tulevaa heilahtelua kuvaava VIX-indeksi on käynyt poikkeuksellisen korkealla (kuvio 8). Lisäksi erityisesti rahoitusalan yritysten luottoriskiltä suojautumisen hinta nousi voimakkaasti ennen eri maiden viranomaisten päättämiä tukitoimia.

Kuvio 6.

Kuvio 7.

Yhdysvalloissa tuotanto supistunut

Yhdysvaltain BKT:n määrä supistui alustavien tietojen mukaan vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä 0,1 % edellisestä neljänneksestä. Vuodentakaisesta talous kasvoi kuitenkin 0,7 %. Vuoden alkupuoliskolla vielä kohtuullisesti kasvanut yksityinen kulutus supistui voimakkaasti heinä-syyskuussa varallisuusarvojen laskun, suhdannetilanteen heikkene-
misen ja veronpalautusten elvyttävän vaikutuksen päätymisen myötä. Talousnäkyminen heikkennyttyä ja rahoituksen saatavuuden vaikeuduttua myös yritysten investoinnit supistuivat.

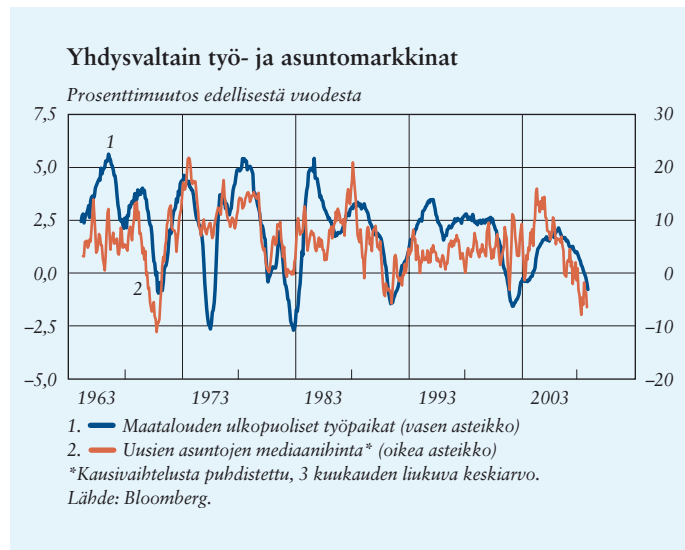
Rahoitusmarkkinakriisin kärjistyminen myötä Yhdysvaltain talousnäkyvät ovat synkentyneet viime kuukausina edelleen, mikä on näkynyt talouden luottamusilmapiirin rajuna heikentymisenä. Niin teollisuuden kuin palvelusektorinkin luottamus on heikentynyt pienimmilleen vuosikymmeneen, ja myös kotitalouksien luottamus on huonontunut voimakkaasti viime kuukausina.

Yhdysvaltain teollisuustuotannon supistuminen kiihtyi syksyllä, ja mm. suuret autonvalmistajat ovat ajautuneet suuriin vaikeuksiin. Kotimaista kulutuskysyntää vaimentaa osaltaan heikentynyt työmarkkinatilanne. Työpaikkojen määrä on vähentynyt nopeasti niin teollisuudessa kuin palveluissakin, ja työttömyys on lisääntynyt 6,5 prosenttiin (kuvio 9). Myös asuntojen hinnat ovat jatkaneet

Kuvio 8.

Kuvio 9.

voimakasta laskuaan, ja myymättä olevien asuntojen määrä on pysynyt suurena.

Kansainväliset järjestöt ovat viime aikoina muuttaneet Yhdysvaltain lähiaikojen kasvua koskevia ennusteita

taan tuntuvasti aiemmin arvioimaansa heikommiksi. Kasvun moottorina vielä alkuvuonna 2008 toimineen yksityisen kulutuksen odotetaan pysyvän heikkona samalla, kun viennin antama vetoapu vähenee maailmantalouden kasvuvauhdin hidastuessa. Yhdysvaltain BKT:n määrän odotetaan yleisesti supistuvan vuonna 2009.

Rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset levinneet myös Aasiaan

Rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset ovat näkyneet yhä selvemmin Japanin reaalityaloudessa ja rahoitusoloissa. Japanin bruttokansantuote supistui heinä-syyskuussa 0,1 % sekä edellisestä neljänneksestä että vuodentakaisesta. Vientikehityksen heikentyminen sekä investointien supistuminen ovat yhdessä heikon kotimaisen kulutuskysynnän kanssa vaimentaneet maan talouskasvua. Lähiaikojen näkymät ovat vaisut, sillä maailmantalouden kasvun hidastuminen sekä jenin vahvistuminen jarruttavat vientiä samalla, kun yritysten heikentynyt rahoitusasema ja rahoitusolojen kiristyminen rajoittavat investointeja. Uusien ennusteiden mukaan Japanin BKT:n määrän odotetaan supistuvan vuonna 2009.

Kasvunäkymät ovat heikentyneet myös Japanin ulkopuolisissa Aasian maissa. Globaalin rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset ovat levinneet näihin maihin ennen kaikkea reaalityalouksien kytkentöjen kuten kauppa-

virtojen kautta. Viime aikoina myös rahoitusmarkkinoiden yleisen epävarmuuden kasvu ja rahoituslaitosten likviditeettiongelmat ovat alkaneet vaikuttaa talouskehitykseen. Kiinassa kasvu hidastui vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä 9,0 prosenttiin vuodentakaisesta, kun kasvuvauhti vielä vuoden ensimmäisellä puoliskolla oli 10,4 %. Yksityinen kulutus on kasvanut Kiinassa edelleen suhteellisen voimakkaasti, mutta teollisuustuotannon ja ulkomaankaupan kehitys on rauhoittunut merkittävästi. Kiinan viranomaiset ovat ilmoittaneet mittavista elvytystoimista, joilla pyritään vahvistamaan kotimaista kysyntää vientinäköymien heikentyessä. Toimien suuruudeksi on ilmoitettu yhteensä noin 450 mrd. euroa, joka on noin 14 % Kiinan bruttokansantuotteesta.

Euroalueen kasvunäkymät heikentyneet selvästi

Euroalueen BKT:n määrä supistui vuoden 2008 toisella ja kolmannella neljänneksellä 0,2 % edellisestä neljänneksestä. Edellisen vuoden vastavasta ajankohdasta BKT kasvoi kolmannella neljänneksellä 0,7 %, mutta BKT:n vuosikasvukin on hidastunut selvästi vuoden 2008 aikana.

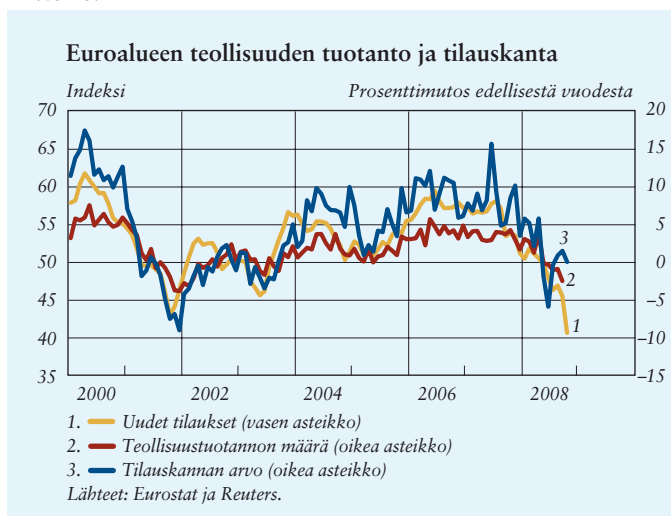
Euroalueen talouden kasvunäkymät ovat synkentyneet merkittävästi viime kuukausina. Tämä on näkynyt laaja-alaisesti eri indikaattoreissa ja eri maissa. Euroalueen suurista maista yksikään ei ole säästynyt kasvun selvältä heikentymiseltä. Vuoden

2008 kolmannella neljänneksellä BKT:n määrä supistui edellisestä neljänneksestä Saksassa, Italiassa ja Espanjassa ja kasvoi lievästi Ranskassa.

Euroalueen liike-elämän tilaa ja näkymiä kuvaavat indikaattorit ovat pääosin laskeneet jyrkästi viime kuukausina. Sekä teollisuuden ja palveluiden ostopäällikköindeksit että Euroopan komission julkaisema teollisuuden luottamusindikaattori ovat laskeneet alimmilleen noin 7 vuoteen. Saksalaisyriyten luottamusta mittaavan Ifo-indeksin tulevaisuuden odotuksia kuvaava alaindeksi on niin ikään laskenut poikkeuksellisen alas. Maailmantalouden kasvunäkymien nopea heikentyminen on aiheuttanut sen, että erityisesti yritysten tilauskanta-odotukset ovat sulaneet ripeää tahtia (kuvio 10). Samalla teollisuustuotannon kasvu on hiipunut ja yritysten odotukset tulevasta tuotannosta ovat heikentyneet.

Teollisuuden näkymien synkkyytteen on osaltaan vaikuttanut euroalueen viennin arvon kasvun pysähtyminen. Elokuuhun saakka ulottuvien tilastojen perusteella viennin arvo on vuonna 2008 supistunut useiden tärkeiden vientimarkkina-alueiden kuten Aasian ja Yhdysvaltojen osalta. Syksyn aikana vienti on todennäköisesti heikentynyt entisestään. Euron heikentyminen viime kuukausina tuskin merkittävästi muuttaa tilannetta, sillä euroalueen vientimarkkinoiden kasvun vaimenemisella on perinteisesti ollut euroalueen viennin kannalta

Kuvio 10.

valuuttakurssimuutoksia suurempi ja välittömämpi vaikutus.³

Euroalueen kotitalouksien kulutus supistui vuoden 2008 alkupuoliskolla, ja indikaattorien perusteella kulutuksen näkymät ovat pysyneet heikkoina. Näin on käynyt siitäkin huolimatta, että raaka-aineiden hintojen lasku on vähentänyt alueen inflaatiopaineita ja lisännyt kotitalouksien ostovoimaa. Vähittäiskauppa on jatkunut vaisuna, ja Euroopan komission mukaan kuluttajien luottamus on painunut heikoimmilleen 15 vuoteen. Vaikka työttömyysaste ei ole vielä alkanut selvästi nousta, kuluttajien työttömyyselot ovat lisääntyneet voimakkaasti. Tämä saattaa vastaisuudessa lisätä kotitalouksien varovaisuussäästämistä ja vähentää muiden kuin välttämättömyyshyödykkeiden kulutusta.

³ Ks. Modelling the impact of external factors on the euro area's HICP and real economy: a focus on pass-through and the trade balance. ECB Working Paper No. 789. Heinäkuu 2007.

Vaikka rahoituslaitosten tukitoimien vaikutukset julkistalouksiin ovat toistaiseksi olleet vähäisiä, lisäävät ne kuitenkin usein julkista velkaa.

Euroalueen talouskasvunäkymien synkentyminen näkyy myös syksyn aikana julkaistuissa kansainvälisten järjestöjen ennusteissa. Euroopan komission, OECD:n ja IMF:n ennusteiden mukaan euroalueen BKT:n määrä supistuu ensi vuonna tai pysyy korkeintaan ennallaan.

Synkät talousnäkymät ovat vaikuttaneet myös julkistalouksien tilaan euroalueella. BKT:hen suhteutettu julkisen talouden alijäämä supistui 0,6 prosenttiin vuonna 2007, mutta on komission tuoreen ennusteen mukaan alkanut tänä vuonna kasvaa uudelleen ja suurenee 1,3 prosenttiin. Alijäämän kasvun ennustetaan jatkuvan verotulojen kehityksen heikentymisen ja menojen lisääntymisen myötä lähivuosina siten, että vuonna 2010 alijäämä on 2 % BKT:stä. Myös julkisen talouden velka suhteessa BKT:hen alkaa ennusteen mukaan kasvaa. Yksikään euroalueen maa ei tällä hetkellä kuulu liiallisen alijäämän menettelyn piiriin.

Useissa euroalueen maissa rahoituslaitosten tukemiseksi tehtyjen tukitoimien suorat vaikutukset julkistalouksiin ovat toistaiseksi olleet suhteellisen vähäisiä. Tämä johtuu pitkälti siitä, että monet toimenpiteistä ovat sellaisia, että niitä ei lueta valtion rahoitusasemaan vaikuttaviksi taloustoimiksi. Useissa tapauksissa ne kuitenkin lisäävät julkista velkaa.

Euroalueen inflaatio hidastumassa

Euroalueen yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä (YKHI)

mitattu inflaatio hidastui 3,2 prosenttiin lokakuussa 2008, kun inflaatio vielä heinäkuussa oli 4 %. Ennakkotietojen mukaan inflaatio hidastui marraskuussa edelleen ja oli 2,1 %. Inflaation selvä hidastuminen syksyn aikana johtui ennen kaikkea energian ja elintarvikkeiden hintojen nousuvauhdin vaimentumisesta. Sen sijaan teollisuustuotteiden (ilman energiaa) ja palveluiden inflaatio ei ole viime kuukausina muuttunut merkittävästi.⁴

Raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen tuntuva lasku viime kuukausina samoin kuin kysyntäpainien väheneminen viittaavat siihen, että euroalueen inflaatio hidastuu edelleen lähikuukausina. Myös taloustoimijoiden pidemmän aikavälin inflaatio-odotukset ovat alkaneet viime aikoina vähetä. Kyselytutkimusten mukaan sekä kuluttajien että yritysten inflaatio-odotukset ovat vaimentuneet samalla, kun rahoitusmarkkinainformaatiosta johdettavat pidemmän aikavälin inflaatio-odotukset ovat heikenneet.

Suomen kasvuennustetta muutettu huonompaan suuntaan

Globaali rahoitusmarkkinakriisi on heijastunut Suomenkin talouden näkymiin. Rahoituksen saatavuus on heikentynyt, ja sen hinta on monien yritysten tapauksessa noussut. Samalla uusien tilauksien määrä on vähentynyt, ja jo sovittuja tilauksia on

⁴ Marraskuun osalta ei ole vielä käytettävissä tietoja YKHI:n aluerien kehityksestä.

peruutettu. Etenkin tehdasteollisuudessa ja rakennusosalalla on jouduttu perumaan tai lykkäämään investointihankkeita. Teollisuustuotannon kasvu jäi vuoden kolmannella neljänneksellä hyvin vähäiseksi ja eräillä aloilla – etenkin metsäteollisuudessa – tuotanto jopa supistui selvästi.

Monet yritykset ovat myös irtisanoneet tai lomauttaneet työntekijöitään. Lomautettujen määrä oli syyskuussa noin 50 % suurempi kuin vuotta aiemmin. Marraskuun puoliväliin mennessä irtisanottujen määrä oli jo 25 % suurempi kuin koko edellisenä vuonna yhteensä. Myös työttömyysjaksojen kesto on pidentynyt ja avoimien työpaikkojen määrä pienentynyt. Työllisyyden pitkään jatkunut kasvu ja työttömyyden väheneminen ovatkin nyt pysähtymässä.

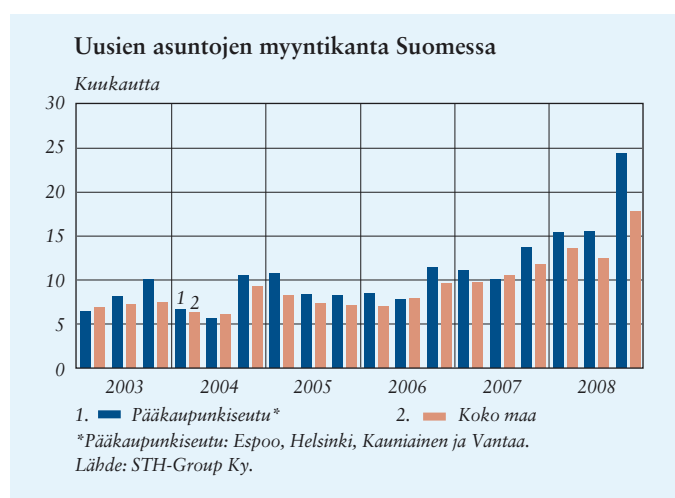
Kuluttajahintojen nousuvauhti on hieman hellittänyt Suomessa viime aikoina lähinnä polttonesteiden hintojen laskun ansiosta. Inflaatio on kuitenkin pysynyt selvästi euroalueen keskiarvoa nopeampana. Niin kansallisen kuin yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksinkin mukainen inflaatio oli Suomessa lokakuussa 4,4 %.

Talousnäkömyönteisen nopean heikentymisen myötä Suomen Pankki on tarkistanut Suomen talouden kasvunustetta selvästi huonommaksi kuin syyskuussa 2008 julkaistussa kokonaistaloudellisessa ennusteessa (ks. kehikko). Vuonna 2009 bruttokansantuotteen ennakoitaan supistuvan 0,5 %, eikä vuoden 2010 kasvuun yllä kuin 0,7 prosenttiin.

Taloustilanteen nopea muuttuminen on näkynyt myös asuntomarkkinoilla. Korkojen nousu ja yleinen luottamusilmapiiiriin heikkeneminen ovat vähentäneet asuntokauppojen määrää, pidentäneet myyntiaikoja ja pysäyttäneet hintojen nousun. Vanhojen kerrostaloasuntojen hinnat laskivat heinä-syyskuussa 2008 koko maassa keskimäärin 1,6 % vuodentakaisesta.

Asuntokaupan hiljentyminen on näkynyt voimakkaasti etenkin uusien asuntojen myynnissä. Uusien asuntojen myyntikanta (asuntojen määrä jaettuna toteutuneella kuukausimyynnillä) oli kesä-lokakuussa koko maassa 18 kuukautta: pääkaupunkiseudulla myyntikanta oli peräti yli 24 kuukautta ja muualla maassa 15 kuukautta (kuvio 11). Koko maassa uusien asuntojen myyntivarannon normaalitaso on ollut noin 8–9 kuukautta.

Kuvio 11.

Uusien asuntojen kauppa on hiljentynyt voimakkaasti.

Rakenteilla olevien asuntojen määrä on vielä selvästi yli keskiarvon, mutta uusia asuntorakennushankkeita ei ole juuri enää aloitettu. Asuntojen rakentaminen alkoi supistua jo vuoden 2007 puolella, ja vuoden 2008 alkupuoliskolla asuntoinvestointien määrä oli pari prosenttia pienempi kuin vastaavana aikana vuotta aiemmin. Kun samalla myös liike- ja toimistorakentaminen on alkanut hiljentyä, on rakennusala ajautunut nopeasti vaikeuksiin. Alaa vielä kesällä vaivannut työvoimapula on hellittänyt, ja alalla työskentelevien työttömyyden uhka on selvästi kasvanut. Myös yrityksille tehdyissä luottamus- kyselyissä näkyy, että rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset ovat heijastuneet erityisen voimakkaasti Suomessa juuri rakennusosalalle.

Asiasanat: inflaatio, rahapolitiikka, taloudellinen tilanne

Suomen talouden näkymät – vuosien 2008–2010 ennusteen tarkistus

Yhdysvaltain asuntolainamarkkinoilta alkanut rahoitusmarkkinahäiriö on syventynyt viime kuukausien aikana suoranaiseksi kriisiksi. Maailmantalouden kasvunäkymien heikentyminen on ollut ennennäkemättömän nopeaa. Rahoituslaitokset kaikkialla maailmassa ovat joutuneet vahvistamaan taseitaan, kiristämään luotonantonsa ehtoja ja realisoimaan sijoituksiaan. Kysynnän ja tuotannon indikaattorit ovat yleisesti laskeneet. Samalla yritysten sekä kotitalouksien luottamus on tuntuvasti heikentynyt, kun asuntomarkkinoiden korjausliikkeen ja rahoitusmarkkinakriisin kerrannaisvaikutukset ovat alkaneet levitä reaalityönteeseen.

Kansainväliset ennustelaitokset ovat lyhyen ajan sisällä tarkistaneet arvioitaan keskeisten talouksien kasvusta aiemmin ennustamaansa heikomman kehityksen suuntaan vauhdilla, joka on vailla vertailukohtaa. Useiden kehittyneiden maiden tuotanto supistuu, ja kehittyvien talouksien kasvu hidastuu huomattavasti lähijänneksillä. On myös ilmeistä, että kasvu elpyy aiemmin arvioitua myöhemmin ja hitaammin. Raaka-aineiden hintojen alentumisen, kysynnän maailmanlaajuisen hiipumisen ja vapaiden tuotantoresurssien lisääntymisen myötä globaalit inflaatiopaineet hellittävät nopeasti.

Talouksien heikentyminen koskee myös Suomea. Suomalaisten yritysten ja kotitalouksien rahoituksestaan maksama hinta on noussut. Myös muut rahoitukseen liittyvät ehdot ovat kiristyneet. Yritysten uusien tilauksien määrä on vähentynyt, ja jo sovittuja tilauksia on peruutettu. Näiden seurauksena etenkin tehdasteollisuudessa ja rakennus- alalla merkittävä osa yrityksistä on perunut tai lykännyt investointihankkeita. Monet yritykset ovat myös irtisanoneet tai lomauttaneet työntekijöitään. Keskuspankit ovat laskeneet korkojaan useissa maissa, ja hallitukset ovat tukeneet rahoitusjärjestelmää lukuisin eri tavoin turvataksien luottojen mahdollisimman häiriöttömän tarjonnan yrityksille ja kotitalouksille. Myös Suomessa hallitus on varautunut pankkijärjestelmän laajaan tukemiseen ja täydentänyt vuoden 2009 talousarvionsitystään uusilla taloutta elvyttävillä lisätoimilla mm. asunto- ja korjausrakentamisen sekä viennin edistämiseksi. Globaalit ja kotimaiset toimet vaimentavat ennen pitkää talouskasvun hidastumista mutta eivät voi estää taantumaa.

Suomen Pankki on tarkistanut Suomen talouden kasvulukua ja selvästi syyskuussa 2008 ennustamaansa heikommiksi (taulukko). Bruttokansantuotteen määrän arvioidaan kasvavan

2,1 % vuonna 2008. Vuonna 2009 BKT:n määrä supistuu 0,5 %. Vuoden 2010 puolivälissä talous alkaa hitaasti elpyä, mutta koko vuoden kasvu jää 0,7 prosenttiin. Syyskuun ennusteessa vastaava kasvuluku oli 1,3 % vuodeksi 2009 ja 2,1 % vuodeksi 2010.

Talouksien pysähtyessä myös työllisyystilanne heikkenee. Työttömyysaste alkaa nousta ensimmäistä kertaa 15 vuoteen, ja työllisten määrä vähenee tuntuvasti. Keskimäärin työllisyyden arvioidaan vähenevän 46 000 hengellä vuonna 2009 ja 24 000 hengellä vuonna 2010. Taloustilanteen huononeminen näkyy totuttua voimakkaammin työllisyydessä, sillä yritykset joutuvat purkamaan työvoimareserviään, jota ne työvoimapolun uhatessa ovat pitäneet tavanomaista suurempana. Työttömien määrä kasvaa kuitenkin vähemmän kuin työllisten määrä pienenee, sillä työvoiman tarjonta vähenee sekä ikäjakautuman alku- että loppupäässä. Erityisesti ikääntyneiden osallistuminen työmarkkinoille vähenee. Vanhuuseläkkeelle oikeutetut muodostavat jo merkittävän osan työvoimasta, sillä suuret ikäluokat ovat viime vuosina myöhentäneet siirtymistään eläkkeelle. Ennusteen mukaan työttömien määrä kasvaa 22 000 hengellä vuonna 2009 ja 14 000 hengellä vuonna 2010.

Taulukko.

Ennusteen keskeiset tulemat

Kysyntä ja tarjonta	2007	2006	2007	2008 ^e	2009 ^e	2010 ^e
	Käyvin hinnoin mrd. euroa	Määrän prosenttimuutos edellisestä vuodesta				
Bruttokansantuote	179,7	4,9	4,5	2,1	-0,5	0,7
Tuonti	73,1	7,8	6,6	0,4	-2,1	2,6
Vienti	82,2	11,8	8,2	3,9	-3,3	1,0
Yksityinen kulutus	90,6	4,1	3,2	3,1	0,7	1,9
Julkinen kulutus	38,2	0,6	1,3	1,3	1,9	1,6
Yksityiset investoinnit	31,9	6,5	8,3	0,4	-6,4	-1,1
Julkiset investoinnit	4,6	-6,4	9,4	-0,4	4,8	4,5
Talouden keskeiset tasapainoluvut		2006	2007	2008^e	2009^e	2010^e
Prosenttimuutos edellisestä vuodesta						
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi		1,3	1,6	4,0	2,1	1,6
Kuluttajahintaindeksi		1,6	2,5	4,1	1,8	1,7
Ansiotaso		3,0	3,4	5,4	3,9	2,7
Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohti		2,9	3,5	5,5	3,9	2,7
Tuottavuus työllistä kohti		3,0	2,5	0,8	1,4	1,7
Yksikkötyökustannukset		-0,2	1,0	4,6	2,5	1,0
Työlliset		1,7	2,1	1,3	-1,8	-1,0
Työllisyysaste, 15–64 -vuotiaat, %		68,9	69,9	70,6	69,2	68,7
Työttömyysaste, %		7,7	6,9	6,3	7,2	7,7
Tavaroiden ja palveluiden viennin hinta		2,7	0,7	1,4	-1,7	-0,9
Vaihtosuhte (tavarat ja palvelut)		-3,1	-1,4	-2,6	-2,9	-3,0
% BKT:stä, kansantalouden tilinpidon käsittein						
Kansantalouden veroaste		43,4	42,8	42,8	42,5	42,7
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto		4,0	5,3	4,5	2,0	0,7
Julkisyhteisöjen velka		39,2	35,1	32,6	33,6	35,4
Tavaroiden ja palveluiden tase		5,0	5,1	5,4	3,5	1,5
Vaihtotase		4,5	4,1	3,8	2,5	0,7

e = ennuste.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

Vuonna 2010 työttömyysasteen arvioidaan olevan 7,7 % eli sama kuin vuonna 2006.

Vuonna 2008 työn tuottavuuden kasvun arvioidaan jäävän 0,8 prosenttiin, kun työllisyyskehitys reagoi tavalliseen tapaan viiveellä BKT:n kasvun hidastumiseen. Tuottavuuskasvun hidastumisen arvioidaan olevan väliaikaista ja suhdanneluonteista, ja vuosina 2009 ja 2010 työn tuot-

tavuuden ennustetaan kohenevan puolentoista prosentin vauhtia. Tuottavuuden kasvu jää ennustevuosina kuitenkin kuluvaan vuosikymmenen keskiarvoa heikomaksi.

Vuosina 2008 ja 2009 palkansaajien reaaliensiot kasvavat työn tuottavuutta nopeammin. Tämä johtuu ennen kaikkea vuoden 2007 työmarkkinaneuvotte- luissa sovittujen palkankorotus-

ten korkeahkosta tasosta. Valtaosa nykyisistä palkkasopimuksista umpeutuu keväällä 2010, jolloin Suomessa eletään ennusteen mukaan hitaan kasvun aikaa ja työttömyysaste on reilun prosenttiyksikön nykyistä korkeampi. Palkankorotusten odotetaan olevan vuonna 2010 maltillisia. Erityisesti palkkaliukumien arvioidaan jäävän selvästi totuttua vähäisemmiksi. Reaaliensiot

kasvavat noin 1 prosentin vauhtia eli hieman työn tuottavuutta hitaammin.

Kuluttajahintojen nousu-vauhti hidastuu ennustejaksolla huomattavasti, ja inflaatio jää 2 prosentin tuntumaan tai hieman sen alle vuosina 2009 ja 2010. Vuonna 2009 inflaation hidastuminen johtuu ennen muuta siitä, että energian ja raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen alenemisen arvioidaan jatkuvan. Myös kotimaiset kysyntä- ja kustannuspaineet vähenevät, kun talouskasvu pysähtyy ja työllisyystilanne heikkenee.

Kysyntäeristä globaalien rahoitusmarkkinakriisin vaikutukset näkyvät eniten investointien ja viennin kasvuluvuissa. Suomen Pankin näkemyksen mukaan sekä investointien että viennin määrä pienenee ennustejaksoson aikana. Rahoituskustannusten nousu, supistuva tilauskanta ja heikkenevät tulostulokset vähentävät erityisesti yritysten kone- ja laiteinvestointeja. Asuntojen rakentamista hillitsee puolestaan kysynnän väheneminen. Myös toimisto- ja liiketilojen rakentamisen odotetaan hiipuvan. Toimistotilojen vajaakäyttöaste on jo nyt varsin korkea, ja tyhjien liiketilojen määrän arvelaan kasvavan lähitulevaisuudessa, kun tukku- ja vähittäiskaupan kasvu hidastuu.

Viennin määrä alkaa supistua vuonna 2009, kun suomalais-

tuotteiden keskeiset vientimarkkinat Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa ajautuvat taantumamaan. Myös Venäjän markkinoiden kasvu taittuu öljyn hinnan laskiessa. Suomen vienti reagoi herkästi vientimarkkinoiden kysyntään, kun suuri osa viennistä koostuu investointitarvoista, joiden kysyntä on hyvin suhdanneherkkää. Investointikysynnän sekä rakentamisen hiipuminen vientimarkkinoilla vähentää myös metallin perusteellisuuden tuotteiden kysyntää. Paperin maailmanmarkkinahintojen epäsuotuisasta kehityksestä jo pidempään kärsinyt metsäteollisuus on viime vuosina supistanut tuotantokapasiteettiaan, ja samansuuntaisen kehityksen arvioidaan jatkuvan myös ennustejaksolla. Rahoitusmarkkinakriisin myötä metsäteollisuuden tuotteiden kysyntä maailmanmarkkinoilla on vähentynyt entisestään. Venäjän ilmoitus raakapuun vientitullien korotusten lykkäämisestä vajaan vuoden verran ei muuta metsäteollisuuden tilannetta merkittävästi paremmaksi.

Yksityisen kulutuksen kasvun arvioidaan hidastuvan selvästi vuosina 2009 ja 2010, kun vielä syyskuun ennusteessa kasvun odotettiin notkahtavan vain hieman vuonna 2009. Kuluttajien luottamus oman taloutensa kehitykseen on heikentynyt merkittävästi, ja kuluttajat näkevät myös työllisyystilanteen huononevan

ennustejaksolla. Niinpä kotitaloudet tulevat lykkäämään erityisesti kestokulutushyödykkeiden hankintoja. Kun myös asunto-markkinoiden tilanne heikkenee, kotitalouksien säästämisaste tulee – toisin kun syyskuun ennusteessa arvioitiin – nousemaan lähivuosina tuntuvasti.

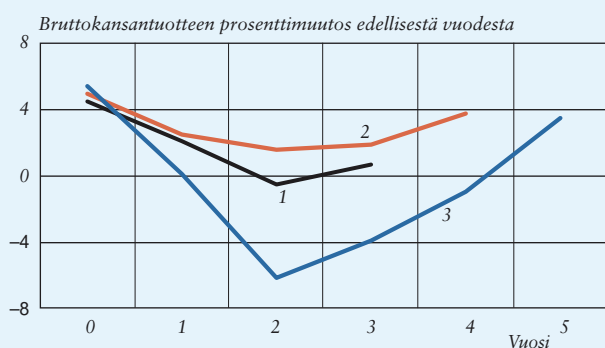
Kysynnän väheneminen heijastuu myös tuonnin määrään. Investointien ja vientiin suuntautuvan tuotannon vähentyessä tuontiraaka-aineita ja ulkomaisia välituotteita tarvitaan aiempaa vähemmän. Yksityisen kulutuksen kasvun hidastuminen painaa osaltaan tuontia alas. Ennusteessa arvioidaan, että tuonti supistuu vuonna 2009 noin 2 %.

Julkisen talouden rahoitusasema on Suomessa muihin EU-maihin verrattuna vahva. Työllisyystilanteen ja yritysten tulokkehityksen heikkeneminen yhdessä tulo- ja arvonlisäverotuksen keventämisen kanssa muuttaa valtiontalouden alijäämäiseksi vuonna 2009, ja valtion rahoitusasema heikkenee edelleen vuonna 2010. Koko julkisen sektorin ylijäämä sulaa lähes kokonaan ennustejaksolla. Taloustilanteen heikkenemisestä huolimatta julkisyhteisöjen velkasuhde suurenee kuitenkin vain hieman.

Vaihtotaseen ylijäämä pienenee merkittävästi ja jää vain lievästi positiiviseksi vuoden 2010 lopulla. Kehitystä ohjaa tavarakauppa, jonka ylijäämä

Kuvio A.

Laskusuhdanteiden vertailua

1. — 2007–2010   2. — 2000–2004   3. — 1989–1994

Vuosi 0 on viimeinen vuosi ennen subdannekäännettä.

Vuosien 2008–2010 tiedot ovat Suomen Pankin ennusteita.

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

supistuu tavaranviennin määrän heikon kehityksen ja vaihtosuhteen supistumisen myötä. Palveluiden taseen oletetaan tukevan vaihtotaseen ylijäämää, kun taas tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseiden oletetaan säilyvän negatiivisina ja siten osaltaan vähentävän vaihtotaseen ylijäämää. Maailmankaupan kasvun nopean hidastumisen seurauksena vientihinnat laskevat jyrkemmin kuin tuontihinnat, joten vaihtosuhteen heikkeneminen jatkuu myös ennustejaksolla.

Kaiken kaikkiaan Suomen Pankin ennuste osoittaa maamme

talouskasvun hidastuvan hyvin nopeasti. Laskusuhdanne on myös poikkeuksellisen syvä, mikä näkyy, kun vertailukohtana käytetään edellisiä laskusuhdanteita. Käsillä oleva laskusuhdanne on selvästi ankarampi kuin kuluvan vuosikymmenen alun taantuma, jolloin tuotanto käytännössä ainoastaan notkahti jonkin verran (kuvio A). Silti ennustekuva on vielä sängen lohdullinen, kun sitä verrataan 1990-luvun alkupuolen lamavuosiin.

Suomen taloutta auttaa nykytilanteessa se, että viime vuosien noususuhdanteen aikana

meillä välttyttiin merkittävien tasapaino-ongelmien synnyltä. Kotitalouksien velkaantumisen kasvusta huolimatta koko kansantaloutemme on ollut tukevasti ylijäämäinen, mikä kuvastaa julkisen talouden hyvää tilaa ja yritysten tuntuva nettosäästämistä. Kuuluminen euroalueeseen vuorostaan antaa Suomelle suojaa suhteessa äkillisiin korko- ja valuuttakurssiheilahteluihin, joiden kohteeksi pienet maat voivat helposti joutua maailmantalouden kriisiaikana.

Samaan aikaan on kuitenkin olemassa tekijöitä, jotka lisäävät Suomen talouden haavoittuvuutta. Viennin merkitys Suomen taloudelle on hyvin suuri, ja viennin painottuminen investointitavaroihin on nykytilanteessa meille riskitekijä. Viime vuonna solmittujen palkkaratkaisujen suurehkot korotukset vuorostaan heikentävät tuotantomme kilpailukykyä tilanteessa, jossa kilpailu vientimarkkinoilla on nopeasti kovenemassa kysynnän vähentäessä.

Suomen Venäjän-kauppa ja sen merkitys yrityksille

28.10.2008

Suomen Venäjän-kauppa on kasvanut viime vuosina nopeasti, ja Venäjä on 2000-luvulla noussut jälleen Suomen suurimpien kaupakumppaneiden joukkoon. Venäjä on tärkeä vientimarkkina erityisesti sellaisille toimialoille ja yrityksille, joiden toiminta on muutoin keskittynyt kotimarkkinoille. Venäjän-viennin merkitys on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin Neuvostoliiton aikana. Venäjän-tuonti on keskittynyt muutamille toimialoille ja yrityksille, mutta niille Venäjä on merkittävä raaka-ainelähde. Tässä artikkelissa tarkastellaan Suomen Venäjän-kaupan viimeaikaista kehitystä, siihen liittyviä erityispiirteitä sekä Venäjän-kaupan merkitystä suomalaisille yrityksille. Venäjän-kauppaa valotetaan myös sen yritysraakenteen kautta.

Venäjän-kauppa on aikaisemmin poikennut selvästi Suomen muusta ulkomaankaupasta, ensin Neuvostoliiton suunnitelmatalouden ja sitten Venäjän siirtymävaiheen aiheuttaman poikkeuksellisen toimintaympäristön vuoksi. Venäjän-kaupassa on edelleen omat ominaispiirteensä Suomen muihin ulkomaankauppaan verrattuna, vaikka Venäjän talous onkin vakautunut ja avautunut huomattavasti. Nämä ominaispiirteet heijastavat pitkälti kahta tekijää: yhtäältä Venäjän yhä pitkälti raaka-aineisiin perustuva talous sekä toisaalta Suomen maan-

tieteellinen sijainti Venäjän ja Länsi-Euroopan markkinoiden välissä.

Venäjän talous on yhä varsin riippuvainen energiatuloistaan, vaikka sen kasvun veturina ei varsinaisesti olekaan energiasektori. 2000-luvulla Venäjän talous on kasvanut keskimäärin 7 % vuodessa. Kasvua on vetänyt erityisesti kotimainen kysyntä, jota on osaltaan tukenut öljyn hinnan voimakas nousu. Runsaiden öljytulojen vuoksi monet muut tuotantosektorit ovat kuitenkin jääneet taka-alalle, ja kasvavaan kysyntään ei ole pystytty vastaamaan kotimaisen tuotannon avulla. Siksi Venäjän tuonti on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti eli keskimäärin viidenneksen vuodessa reaalisesti. Tuonnin kasvua on osaltaan tukenut myös ruplan jatkuva vahvistuminen. Tuotannon keskittyneisyys on johtanut siihen, että Venäjän vienti koostuu lähes täysin energiatuotteista ja muista raaka-aineista, eikä maalla ole kovin paljon muita kansainvälisillä markkinoilla kysytyjä tuotteita.

Suomen kannalta tämä on merkinnyt sitä, että Venäjältä tuodaan lähinnä energiatuotteita ja raaka-aineita kotimaiseen kulutukseen sekä jalostettavaksi ja vietäväksi eteenpäin. Venäjän nopeasti kasvava tuonti taas on tarjonnut suomalaisille yrityksille suuren vientimarkkinan lähietäisyydellä, mitä yritykset ovat myös hyödyntäneet.

Läheinen sijainti ja monilla aloilla vielä 2000-luvun alussa heikompi kilpailu ovat tehneet Venäjästä tärkeän

*Heli Simola
ekonomisti
rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto*

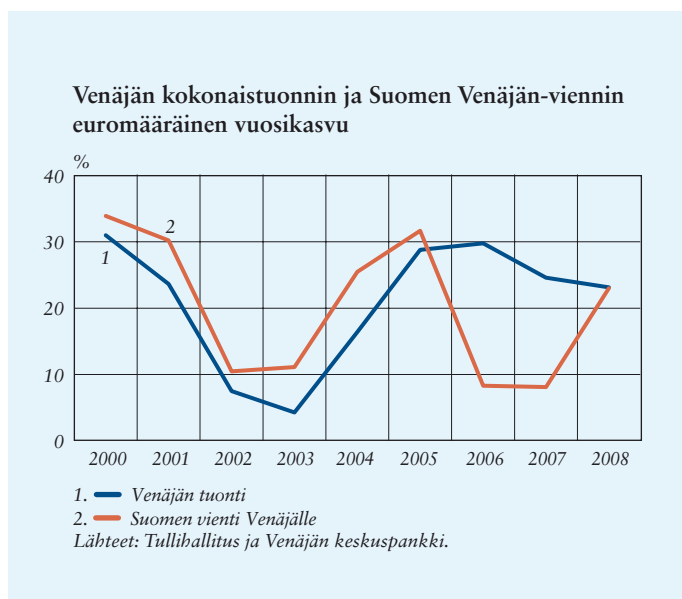
markkinan myös pienemmille yrityksille sekä sellaisille yrityksille, jotka toimivat muilla kuin Suomen perinteisillä vientisektoreilla. Muussa viennissä tärkeät tuotteet, kuten paperi ja metallit, ovatkin Venäjän-viennissä pienemmässä roolissa, koska näillä aloilla Venäjällä on enemmän omaa tuotantoa. Suomen varsin edullinen sijainti Venäjään nähden on edesauttanut myös muusta ulkomaankaupasta poikkeavan viennin syntymistä. Suomessa ei kuitenkaan valmisteta monia Venäjällä vahvasti kysytyjä tuotteita, erityisesti kulutushyödykkeitä. Tähän kysyntään on sitä vastoin vastattu tuomalla tuotteita muualta ja viemällä ne eteenpäin Venäjälle – ns. jälleenviennin avulla tai toimimalla kuljetuskäytävänä – eli transiitokuljetusten kautta.

Jälleenvienti hämärtää kuvaa viennin kehityksestä

Suomen Venäjän-viennin arvo on kasvanut keskimäärin viidenneksen vuodessa 2000-luvulla ja Venäjän osuus Suomen viennistä on suurentunut runsaaseen 10 prosenttiin. Vuonna 2007 viennin arvo oli 6,7 mrd. euroa. Suurin tuoteryhmä Suomen viennissä Venäjälle ovat koneet, laitteet ja kuljetusvälineet, joiden osuus viennistä vuonna 2007 oli jo yli puolet. Tärkeimmiksi yksittäisiksi vientituotteiksi ovat 2000-luvulla nousseet henkilöautot ja matkapuhelimet. Myös kemianteollisuuden tuotteet ovat tärkeitä viennissä, ja niiden osuus viennistä on pysytellyt 15 prosentin tuntumassa. Sitä vastoin Suomen muussa viennissä tärkeiden tuoteryhmien, kuten paperin ja metallien, osuus Venäjän-viennissä on selvästi pienempi ja supistunut viime vuosina. Näissä tuotteissa Venäjällä on enemmän myös omaa tuotantoa. Lisäksi elintarvikkeiden osuus viennistä on supistunut 2000-luvulla lähes puolella eli 4 prosentin tuntumaan.

Viime vuosina Suomen Venäjän-viennin kasvu on kuitenkin hidastunut selvästi, vaikka Venäjän kokonaistuonti on edelleen lisääntynyt voimakkaasti. Vuosina 2006 ja 2007 viennin arvo kasvoi enää 8 %, kun Venäjän kokonaistuonti kasvoi edelleen lähes 30 % euromääräisesti (kuvio 1). Osa kehityksestä selittyi parin merkittävän yksittäisen tuotteen viennin muutoksilla. Matkapuhelinten vienti Venäjälle supistui huo-

Kuvio 1.

mattavasti vuonna 2006, ja seuraavana vuonna henkilöautojen viennin kasvu hidastui selvästi, kun se aiempina vuosina oli ollut hyvin voimakasta. Juuri näiden tuotteiden viennin voimakas lisäys taas oli vastannut merkittävästä osasta koko viennin kasvua aiempina vuosina. Viennin kasvun kiihtyminen alkuvuodesta 2008 taas selittyy jälleen pitkälti henkilöautojen viennin voimakkaalla lisääntymisellä.

Osa matkapuhelimista ja käytännössä kaikki henkilöautot ovat kuitenkin Suomen kautta Venäjälle menevää ns. jälleenvientiä. Jälleenvientituotteita ei valmisteta Suomessa, vaan ne tuodaan Suomeen muualta normaalina tuontina ja viedään sen jälkeen edelleen Venäjälle. Jälleenvientituotteet tuodaan Suomeen valmiina, eikä niitä jalosteta edelleen, mutta ne voidaan esim. pakata uudelleen tai niihin voidaan lisätä venäjänkieliset käyttöohjeet ennen viemistä Venäjälle. Jälleenviennin osuuden on arvioitu olevan 25–30 % Suomen Venäjän-viennistä.¹ Autojen sekä matkapuhelinten lisäksi tärkeimpiä jälleenvientituotteita ovat kodinkoneet ja elektroniset laitteet sekä eräät kemialliset tuotteet, kuten lääkkeet.

Jälleenvienti on syytä erottaa transitokuljetuksista, vaikka toiminta on samankaltaista. Jälleenvientituotteet tulevat lähinnä suomalaisen välit-

täjäyrityksen kautta normaalina tuontina Suomeen, ja ne voidaan vapaasti myydä Suomessakin. Transitokuljetusten määränpää, reitti ja aikataulu sitä vastoin määritellään jo niiden lähtöpaikassa. Lisäksi transitotuotteita voidaan varastoida vain niille erikseen varatuissa varastoissa. Transitokuljetukset eivät kuitenkaan sisälly Suomen ulkomaankauppatilastoihin, vaan Tullihallitus tilastoi ne erikseen. Transitokuljetukset koostuvat pitkälti samoista tuotteista kuin jälleenvientikin, erityisesti henkilöautoista, mutta niiden volyymi on moninkertainen jälleenvientiin verrattuna.

Kaupan alan yrityksillä muuta vientiä suurempi rooli Venäjän-viennissä

Jälleenvienti on lähinnä Suomen Venäjän-vientiin liittyvä, vielä varsin uusi ilmiö. Sekä jälleenviennin että transitokuljetusten taustalla on pitkälti Suomen markkinoiden asema Venäjän ja EU-maiden välissä. Jälleenvientiä harjoittavat pääosin suuret kaupan alan yritykset. Koska Venäjällä on runsaasti kysyntää myös sellaisista tuotteista, joita Suomessa ei valmisteta, kaupparyitykset välittävät Venäjälle muissa maissa valmistettuja tuotteita. Osa kaupan alan yritysten viemistä tuotteista on toki myös Suomessa valmistettuja. Erityisesti kaupan alan yritysten jälleenvientiä selittää myös yritysten laajentuminen Venäjälle. Yrityksille on usein helpompaa tuoda tavarat keskitetysti

Jälleenvienti on lähinnä Suomen Venäjän-vientiin liittyvä, vielä varsin uusi ilmiö.

¹ Tullihallitus (2008) Jälleenvienti Venäjälle vuonna 2006 sekä Ollus – Simola (2007) Finnish re-exports to Russia, BOFIT Online 5/2007.

Suomeen ja sitten jaella eteenpäin Venäjälle siellä tarvittavat tuotteet.

Jälleenvienti näkyikin selvästi myös Venäjän-viennin yritysraakenteessa. Kaupan alan yritysten osuus Venäjän-viennistä on kolmannes, kun se Suomen muussa viennissä on vain runsaat 10 %. Koska tuotteet vain välitetään Suomen kautta, eikä niitä valmisteta Suomessa, ovat jälleenviennin tulo- ja erityisesti työllistämismuutokset pienempiä kuin perinteisen viennin. Kaupan alan yritykset toki hyötyvät viennistä, koska ne saavat tuloja välittäjänä toimimisesta. Lisäksi jälleenviennistä hyötyvät lähinnä varasto- ja kuljetuspalveluiden tuottajat.

Kaupan toimialalle Venäjä on tärkeä vientimarkkina, sillä alan viennistä noin 30 % suuntautuu Venäjälle.

Kaupan toimialalle Venäjä onkin tärkeä vientimarkkina, sillä kaupan alan yritysten viennistä lähes kolmannes suuntautuu Venäjälle. Viennin merkitys toimialalla ylipäänsä on kuitenkin varsin pieni. Toimintansa pääosin jälleenvientiin perustavien yritysten voi kuitenkin olla vaikea säilyttää kilpailuetunsa tulevaisuudessakin. Toisin kuin transitokuljetuksissa, jälleenviennissä myös Suomessa toimivan välitysyhtiön täytyy pystyä pitämään välittäjäasemansa niin, etteivät tavarat mene suoraan ostajalle. Lisäksi jälleenviennin kehitykseen voivat vaikuttaa erilaiset ulkoiset tekijät, joten siinä voi tapahtua suuriakin muutoksia nopeasti, kuten esim. matkapuhelinten tapauksessa on jo käynyt. Nämä nopeat muutokset voivat samalla hämärtää koko Suomen Venäjän-viennin kehitystä.

Venäjä kotimarkkinoiden laajenuksena

Suurin osa Venäjän-viennistä on toki kuitenkin perinteistä, Suomessa valmistettujen tavaroiden vientiä. Tämä vienti on lisääntynyt viime vuosina keskimäärin runsaalla kymmenyksellä vuodessa. Koska Suomen vienti Venäjälle on kuitenkin kasvanut Venäjän kokonaistuontia hitaammin, on Suomen markkinaosuus Venäjällä supistunut viime vuosina pari prosenttiyksikköä. Tähän kehitykseen on useita syitä. Kilpailu Venäjän markkinoilla on lisääntynyt, ja erityisesti Kiinan markkinaosuus on kasvanut myös Venäjällä, kuten maailmankaupassa ylipäänsä. Suomi on varsin pieni maa, joten myös tuotantokapasiteetti on osittain rajoittanut viennin kasvua. Talouden kokoon suhteutettuna Suomi onkin yhä EU-maihin verrattuna suurimpien Venäjän-viejien joukossa. Eräillä toimialoilla Suomen Venäjän-viennin kasvua on hidastanut myös viennin korvautuminen paikallisella tuotannolla.

Lisäksi Venäjän tuontikysynnän rakenne poikkeaa Suomen vientitarjonnan rakenteesta. Suomen Venäjän-viennissä tärkeimpiä tuotteita ovat koneet ja laitteet sekä kemianteollisuuden tuotteet. Näiden tuotteiden kysyntää on erityisesti viime vuosina lisännyt investointien nopea kasvu Venäjällä. Suurin merkitys Venäjän kysynnässä on kuitenkin kulutustuotteilla, joita ei Suomessa valmisteta kovin paljon. Tämä Venäjän tuontirakenteen ja Suomen vientirakenteen

välinen ero on myös osaltaan vaikuttanut siihen, että Suomen vienti Venäjälle ei ole kasvanut viime vuosina niin nopeasti kuin Venäjän kokonaistuonti (kuvio 2).

Suurimmasta osasta Venäjänvientiä (pl. jälleenvienti) vastaavat koneita, sähkölaitteita sekä kemiallisia tuotteita valmistavat yritykset. Näillä toimialoilla Venäjän osuus viennistä on selvästi alle 10 %. Kokonaisuutena kaikkein vähäisin merkitys Venäjän-viennillä on Suomen perinteisesti tärkeille vientisektoreille, kuten metsä- ja metalliteollisuudelle. Kaikki nämä teollisuudenalat vievät runsaasti myös muille markkinoille, mistä syystä yksittäisten markkinoiden merkitys on vähäisempi. Lisäksi metsä- ja metalliteollisuuden tuotteille ei ole Venäjällä niin suurta kysyntää, koska siellä on näillä aloilla enemmän omaa valmistusta.

Tärkeintä Venäjän-vienti on sitä vastoin myös teollisuuden osalta tarkasteltuna sellaisille toimialoille, joiden toiminta on pääosin keskittynyt kotimarkkinoihin, kuten tekstiili- ja elintarviketeollisuus sekä ei-metallisten mineraalien valmistus (sisältää mm. erilaisia rakennustarvikkeita). Näillä aloilla Venäjän osuus viennistä on pysytellyt viime vuosina 10–25 prosentin tasolla. Osittain Venäjän-viennin tärkeys näille aloille johtuu markkinoiden läheisyydestä, sillä näiden alojen vienti suuntautuu suurelta osin juuri lähimarkkinoille, kuten myös mm. Ruotsiin. Lisäksi historialliset syyt voivat tukea näiden

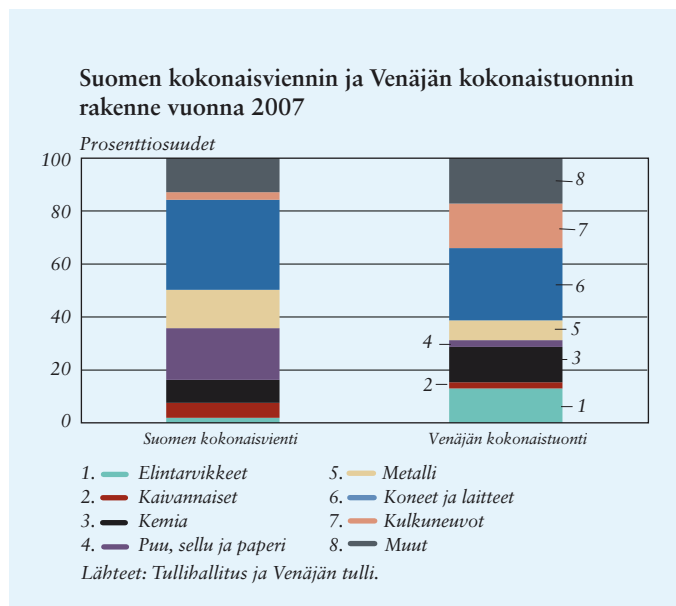
alojen vientiä, sillä monilla näiden alojen tuotteilla oli suhteellisen tärkeä merkitys vielä Neuvostoliiton-viennissä. Millään toimialalla Venäjän markkinoiden merkitys ei kuitenkaan enää ole läheskään yhtä suuri kuin Neuvostoliiton aikana. Liikevaihtoon suhteutettuna Venäjän-viennin osuus jääkin kaikilla toimialoilla muutamaan prosenttiin.

Venäjä tärkeä vientimarkkina erityisesti PK-yrityksille

Koska ulkomaankauppaa käyvät nimenomaan yritykset, saadaan yritystason tarkastelusta mielenkiintoista lisätietoa maiden välisestä kaupasta. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että ulkomaankauppaa, erityisesti vientiä, harjoittaa yleensä vain pieni osa yrityksistä, kun taas valta-

Mikään toimiala ei kuitenkaan ole merkittävästi riippuvainen Venäjän-viennistä, kuten Neuvostoliiton aikana.

Kuvio 2.

*Suomen ulkomaan-
kauppaa käy varsin
pieni osa yrityksistä,
ja pääosasta kauppaa
vastaavat harvat
yritykset.*

osa yrityksistä keskittyy toimimaan ainoastaan kotimarkkinoilla. Ulkomaankaupan on usein todettu olevan myös keskittynyttä, sillä tavallisesti vain muutammat suurimmat yritykset vastaavat pääosasta ulkomaankauppaa. Lisäksi suuri osa yrityksistä käy kauppaa vain yhden tai harvojen maiden kanssa sekä keskittyy ulkomaankaupassa yhteen tai muutamaan tuotteeseen.

Monet näistä piirteistä pätevät myös Suomen ulkomaankauppaan. Kauppaa käy suhteellisen pieni osa yrityksistä, ja pääosasta kauppaa vastaavat varsin harvat yritykset. Venäjän-kaupan yritys rakenne kuitenkin poikkeaa hieman Suomen muusta ulkomaankaupasta. Yritysrakenteen tarkastelussa on hyödynnetty kattavaa ja yksityiskohtaista ns. VIRKE-tietokantaa suomalaisista Venäjän-kauppaa käyvistä yrityksistä.²

Vuonna 2006 noin 4 000 suomalaista yritystä harjoitti vientiä Venäjälle. Näistä yrityksistä runsaat 600 oli suuria ja loput PK-yrityksiä³. Vientin arvolla mitattuna PK-yritysten osuus Venäjän-viennistä oli vuonna 2006 edelleen vajaa viidennes, kun niiden osuus Suomen muussa viennis-

sä on pysytellyt viime vuosina runsaassa 10 prosentissa. PK-yritysten Venäjän-viennin arvo kasvoi vuosina 2002–2006 yhteensä kolmanneksen, kun suurten yritysten viennin arvo kaksinkertaistui. Siten PK-yritysten osuus Venäjän-viennissä on supistunut viime vuosina ja myös Venäjän-vientiä harjoittavien PK-yritysten lukumäärä on vähentynyt.

Vientimarkkinana Venäjä on kuitenkin tärkeä erityisesti PK-yrityksille, sillä niiden viennistä lähes 15 % meni Venäjälle vuonna 2006. Suurissa yrityksissä Venäjän-viennin osuus oli alle kymmenes. Suuret yritykset vievätkin useammille markkinoille, ja niillä on usein myös paremmat edellytykset laajentaa liiketoimintaansa ulkomaille, jolloin yksittäisten vientimarkkinoiden merkitys ei ole niin suuri.

PK-yritysten on sitä vastoin usein helpompi suunnata vientinsä läheisille markkinoille. PK-yritysten osuus Venäjän-viennistä onkin suurin juuri Kaakkois- ja Itä-Suomessa. Venäjä ei vientimarkkinana toki ole kaikkein helpoin, mutta läheisen sijainnin lisäksi nopeasti kasvava kysyntä ja monilla aloilla vielä varsin vähäinen kilpailu ovat osaltaan lisänneet markkinoiden houkuttelevuutta myös PK-yritysten kannalta. Vain pieni osa PK-yrityksistä kuitenkin osallistuu suoraan vientiin, joten PK-sektorille kokonaisuutena Venäjän-viennin merkitys on rajallinen. Epäsuorasti alihankinnan kautta vientiin toki osallistuu huomattavasti

² Viranomaisyhteistyön kehitysprojektilta (VIRKE) on saatu tutkimuskäyttöön tietokanta, joka sisältää Tullihallituksen ja verohallinnon keräämät tiedot kaikista Venäjän-kauppaa harjoittavista suomalaisista yrityksistä. Tietokanta kattaa vuodet 2002–2006. Suomen ulkomaankaupan yritys rakennetta kuvaavia tilastoja on myös Tullihallituksen julkaisuissa Tavaroiden ulkomaankauppa yritysten kokoluokittain ja Tavaroiden ulkomaankaupan keskittyminen yrityksittäin.

³ PK-yrityksiksi on luokiteltu alle 250 palkansaa-ajan tai liikevaihdoltaan alle 50 miljoonan euron yritykset.

enemmän PK-yrityksiä, ja sitä kautta viennin, kuten myös Venäjän-viennin merkitys PK-yritysten kannalta lisääntyy.

Venäjän-vientiä harjoittavat yritykset ovat melko erikoistuneita vie-mään juuri Venäjälle, ja niiden erikoistuminen on lisääntynyt viime vuosina. Vuonna 2006 Venäjän-vientiä harjoittavista yrityksistä yli puolet vei ainoastaan Venäjälle. Venäjän keskimääräinen osuus Venäjän-vientiä harjoittavien yritysten kokonaisviennistä kasvoi vuosina 2002–2006 noin 60 prosentista kahteen kolmannekseen. Vaikka arvossa mitattuna suurin osa PK-yritysten Venäjän-viennistä on peräisin Uudeltamaalta, jossa myös yrityksiä on eniten, voimakkaimmin Venäjän-vientiin ovat erikoistuneet Kaakkois-Suomessa, Oulun ja Kainuun alueella sekä Itä-Suomessa sijaitsevat PK-yritykset.

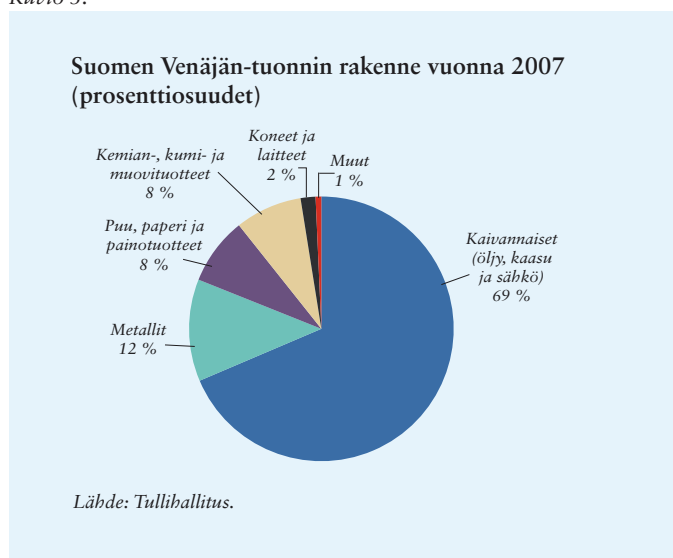
Venäjän-vientiin osallistuvien yritysten liikevaihdosta Venäjän osuus oli keskimäärin 10 % vuonna 2006⁴, mikä oli hieman enemmän kuin vuonna 2002. Pienelle osalle yrityksiä Venäjän-vienti on kuitenkin hyvin tärkeää, sillä niiden liikevaihdosta Venäjän-viennin osuus on yli puolet. Venäjän-viennistä riippuvaisia ovat erityisesti PK-yritykset, kun taas suurista yrityksistä vain muutamalla Venäjän-vienti muodostaa edes yli neljänneksen liikevaihdosta.

⁴ Liikevaihto- ja vientitietojen vertailtavuuden vuoksi tarkastelu on rajoitettu niihin yrityksiin, joiden tilikausi on kalenterivuosi. Siksi tarkastelussa on mukana vain runsaat puolet yrityksistä.

Venäjän-tuonti hyvin keskittynyttä

Suomen Venäjän-tuonnin arvo on kasvanut 2000-luvulla keskimäärin viidenneksellä vuodessa, ja vuonna 2007 tuonnin arvo nousi 7,8 miljardiin euroon. Tuonnin kehitys heijastaa pitkälti öljyn ja muiden raaka-aineiden hintojen nousua. Perinteisesti tuonti Venäjältä on koostunut energiatuotteista ja raaka-aineista. Energiatuotteet (öljy, öljytuotteet, kaasu ja sähkö) muodostavat nykyäänkin lähes 70 % Suomen tuonnista Venäjältä (kuvio 3). Muita tärkeitä tuontituotteita ovat metallit, raakapuu ja kemialliset tuotteet, joiden kunkin osuus tuonnista on viime vuosina ollut kymmenen prosentin tuntumassa. Sitä vastoin jalostetumpien tuotteiden, kuten koneiden ja laitteiden, merkitys Venäjän-tuonnissa on vähäinen, ja niiden osuus on vain pari prosenttia.

Kuvio 3.

Suurten yritysten ja teollisuusyritysten tuonnista lähes viidennes on peräisin Venäjältä.

Venäjän-tuontia harjoittavia yrityksiä oli vuonna 2006 noin 1 400, ja näistä runsaat 300 oli suuria yrityksiä. Arvolla mitattuna PK-yritysten osuus Venäjän-tuonnissa on pysytellyt viiden prosentin tuntumassa, mikä on huomattavasti vähemmän kuin Suomen muussa tuonnissa, jossa niiden osuus on lähes neljännes. Keskittymisen heijastaa pitkälti tuonnin painotumista öljyyn ja muihin raaka-aineisiin, joita tuovat pääosin harvat suuret yritykset.

Tuontimarkkinana Venäjä on selvästi tärkeämpi suurille yrityksille ja teollisuusyrityksille. Sekä suurten että teollisuusyritysten tuonnista lähes viidennes on peräisin Venäjältä. Tietyillä toimialoilla, kuten öljytuotteiden valmistuksessa sekä metsäteollisuudessa, Venäjän osuus tuonnista on vielä selvästi suurempi tuonnin yksipuolisen rakenteen vuoksi. Kaupan alan yritysten tuonnista sitä vastoin alle kymmenes on peräisin Venäjältä ja PK-yritysten tuonnista Venäjän osuus on vain muutama prosentti. PK-yritysten tuonnissa suurin osuus on kaupan alan yrityksillä. Teollisuusyrityksistä eniten Venäjältä tuovat metsä- ja kemianteollisuudessa toimivat PK-yritykset. Lisäksi elintarviketeollisuuden Venäjän-tuonnissa pääosasta vastaavat PK-yritykset, mutta elintarviketeollisuuden osuus koko tuonnista on toki hyvin pieni.

Tuontia harjoittavista yrityksistä vajaa puolet tuo ainoastaan Venäjältä. Tuonnin merkitys on suurin muutamille suurille raaka-aineita tuoville

yrityksille, mutta myös monet itä- ja pohjoissuomalaiset PK-yritykset tuovat lähes ainoastaan Venäjältä. Kun Venäjän keskimääräinen osuus kaikkien Venäjän-tuontia harjoittavien yritysten koko tuonnista on runsaat 60 %, on se itäisten ja pohjoisten alueiden PK-yrityksillä keskimäärin 90 %. PK-yrityksillä ja itäisillä sekä pohjoisilla alueilla Venäjän-tuonnin rakenne on myös huomattavasti monipuolisempi kuin koko maan tasolla, mutta koostuu silti pääosin vähemmän jalostetuista tuotteista.

Venäjän merkitys kauppakumppanina tärkeä, mutta rajallinen

Suomen ja Venäjän kauppa perustuu edelleen pitkälti suhteelliseen etuun ja toisiaan täydentäviin kaupan rakenteisiin. Venäjältä tuodaan Suomeen lähinnä raaka-aineita ja Venäjälle vietään jalostettuja tuotteita. Toisin kuin Suomen muussa ulkomaankaupassa, kaupankäynti samankaltaisilla tuotteilla on hyvin vähäistä. Venäjän nopeasti kasvanut kysyntä on kuitenkin painottunut erityisesti kulutus-tuotteisiin, joita Suomessa ei valmisteta merkittävässä määrin. Siksi tähän kysyntään on vastattu välittämällä ulkomailta tuotuja tuotteita edelleen Venäjälle jälleenvientinä.

Vaikka Venäjä on noussut tänä vuonna jälleen Suomen suurimmaksi yksittäiseksi vientimarkkinaksi, jälleenviennin varsin suuri osuus vähentää jossain määrin sen merkitystä. Jälleenviennin tulo- ja erityisesti työlli-

syysvaikutukset ovat kuitenkin selvästi pienemmät kuin perinteisen viennin, koska tuotteita ei varsinaisesti valmisteta Suomessa.

Suomen suurimmilla vientisektoreilla Venäjän osuus viennistä on selvästi alle kymmenes. Näillä toimialoilla vienti ja tuotantotoiminta ovat usein jakautuneet lukuisille markkinoille, joten ne eivät ole niin riippuvaisia yksittäisistä vientimarkkinoista. Venäjän nopeasti kasvava tuontikysyntä on kuitenkin kompensoinut yrityksille sitä, että monilla muilla vientimarkkinoilla kehitys on viime vuosina ollut hitaampaa.

Suhteellisesti suurin merkitys Venäjällä vientimarkkinana on sellaisille toimialoille ja yrityksille, joiden toiminnassa viennin rooli on rajallinen. Lähinnä kotimaisille markkinoille keskittyneillä toimialoilla Venäjä on toiminut kotimarkkinoiden laajenuksena, ja suuri osa viennistä suuntautuu Venäjälle muiden läheisten markkinoiden lisäksi. Mikään toimiala ei kuitenkaan ole erittäin riippuvainen pelkästään Venäjän markkinoista, kuten Neuvostoliiton-kaupan aikana.

Myös PK-yrityksille Venäjä on vientimarkkinana varsin tärkeä, ja useat PK-yritykset vievätkin ainoastaan Venäjälle. PK-yrityksistä kuitenkin hyvin pieni osa harjoittaa vientiä ylipäänsä, joten koko sektorin kannalta merkitys on rajallinen. Toisaalta huomattavasti suurempi määrä PK-yrityksiä osallistuu myös Venäjän-vientiin epäsuorasti alihankinnan kautta.

Tuonti Venäjältä koostuu edelleen pääosin energiatuotteista ja muista raaka-aineista, ja tuonnin kehitys on määrittynyt pitkälti näiden tuotteiden hinnannousun myötä. Venäjän-tuonti on hyvin keskittyntä muutamille toimialoille, ja Venäjän osuus näiden alojen tuonnista on merkittävä. Tuonti on keskittynyt myös yritystasolla melko harvoille suurille teollisuusyrityksille, joille sen merkitys on samalla suurin.

Venäjän-kauppa siis poikkeaa edelleen jossain määrin Suomen muusta kaupasta. Etenkin viennissä tärkeä eroihin vaikuttava tekijä on Venäjän markkinoiden sijainti ja läheisyys, jotka tekevät siitä erityisen tärkeän vientikohteen sellaisille suomalaisille yrityksille, joilla on vähemmän mahdollisuuksia muilla vientimarkkinoilla. Venäjän-tuonnin eroavuudet selittyvät pitkälti tuonnin poikkeavalla tuoterakenteella eli voimakkaalla keskittymisellä erityisesti öljyyn ja myös muihin raaka-aineisiin.

Asiasanat: ulkomaankauppa, yritykset, Suomi, Venäjä

Kiinan talouden nousu vaikuttaa muidenkin maiden inflaatioon

10.11.2008

Juuso Kaarevirta
ekonomisti
rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto

Tiuli Koivu
ekonomisti
rahapolitiikka- ja
tutkimusosasto

Kiinan nopea talouskasvu on jatkunut yhtäjaksoisesti jo kolmen vuosikymmenen ajan. Voimakas kasvu on lisännyt Kiinan painoarvoa maailmantaloudessa, ja maa on kooltaan jo kolmanneksi suurin kansantalous Yhdysvaltain ja Japanin jälkeen. Kiinan merkitys maailmankaupassa on tätäkin suurempi, sillä sen rooli koko maailman tehtaana on ainoitlaatuisen. Tästä juontuu se seikka, että Kiinan kehityksellä on vaikutusta hintoihin muissakin maissa, myös Suomessa.

Kiina vaikuttaa maailman hintakehitykseen usein eri tavoin. Kiinan talouden avautuminen on tuonut maailman työmarkkinoille satoja miljoonia työntekijöitä, joiden palkkatason mataluus on mahdollistanut useiden kulutushyödykkeiden hintojen laskun. Suuri osa vaatteista, kengistä, leluista ja elektronikasta valmistetaan Kiinan ansiosta nyt pienemmin tuotantokustannuksin kuin aiemmin. Toisaalta nopea taloudellinen kehitys ja siitä seurannut elintason nousu ovat lisänneet hyödykkeiden kulutusta Kiinassa. Erityisesti raaka-aineiden ja energian viimeaikaiset hintapiikit ovat osin syntyneet Kiinan kasvusta. Myös kiinalaisten ruokailutottumukset ovat muuttuneet, ja elintarvikkeiden kysynnän kasvu on näkynyt korkeampina hintoina suomalaisenkin ruokakaupan hyllyillä.

Kiina vaikuttaa muiden maiden hinnanmuodostukseen myös epäsuo-

rasti. Yritysten tuotteineen on pystytävä kilpailemaan avautuneilla maailmanmarkkinoilla niin Kiinassa kuin kotimaassakin. Myös kilpailu työpaikoista on useilla aloilla maailmanlaajuisia. Kun tuotanto voi aiempaa vapaammin sijoittua suurten markkinoiden ja edullisten tuotantokustannusten äärelle, työnantajan voima palkkaneuvotteluissa esimerkiksi euroalueella voi lisääntyä työntekijäosapuolen kustannuksella.

Tässä artikkelissa pohditaan eri kanavien merkitystä siinä, miten Kiina vaikuttaa euroalueen hintakehitykseen. Aivan ensimmäiseksi käydään kuitenkin lyhyesti läpi Kiinan talouteen liittyviä taustatekijöitä. Aluksi tarkastellaan Kiinan viime vuosien inflaatiota ja pohditaan, mitkä tekijät mahdollisesti luovat hintapaineita tulevaisuudessa.

Inflaatio on pysynyt Kiinassa kurissa

Taloussuudistusten aikana Kiinan on onnistunut yhdistää erittäin nopea kasvu hitaaseen inflaatiovauhtiin (kuvio 1). Ennen 1990-luvun puoliväliä talous ylikuumeni lähinnä lainojen ja investointien kovan kasvuvauhdin myötä ja BKT:n ennätysmäinen 14 prosentin kasvuvauhti kiihdytti kuluttajahintojen vuosi-inflaation pahimmillaan yli 20 prosenttiin. Myöhemmin 1990-luvun loppupuolella hinnoilla oli Kiinassa taipumus pikemminkin laskea kuin nousta. Deflaation taustalla oli nopea tuottavuuden parantuminen. Myös Kiinalle ominai-

set piirteet, kuten korkea investointiaste sekä siitä seurannut yritysten välinen kova kilpailu ja mahdollisesti jopa ylikapasiteetti, vähensivät yritysten hinnoitteluvoimaa.

Vuonna 2004 viljan tuotanto-ongelmat kiihdyttivät hetkellisesti kuluttajahintainflaatiota Kiinassa. Ilmiö toistui pari vuotta sitten, ja vuoden 2008 alussa inflaatio kävi nopeimmillaan vajaassa 9 prosentissa. Osittain syyt olivat samat kuin vuoden 2004 lyhyessä inflaatiopiikissä: ruoan tuotanto-ongelmat. Eläintauti rajoitti sianlihan tarjontaa, mikä johti lihatuotteiden hintojen nopeaan nousuun. Samaan aikaan paljolti ulkomaantuonnista riippuvaiset ruokaöljy ja soijapavut kallistuivat maailmanlaajuisesti. Maailmanmarkkinahintojen nousun syynä olivat huonot sadot ja samanaikainen elintarvikkeiden kysynnän kasvu biopolttoaineiden käytön lisääntyneessä maissa.

Raaka-aineiden hyvin korkeat hinnat nostivat tuottajahintoja Kiinassa vielä kesällä, mutta samaan aikaan kysynnän kasvun hidastuminen esti yrityksiä siirtämästä tuotantokustannusten kohoamisen lopputuotteiden hintoihin. Tilastoista voi pikemminkin päätellä, että yritykset kärsivät itse kustannusten kohoamisen voittojen kasvun selvänä hidastumisena.

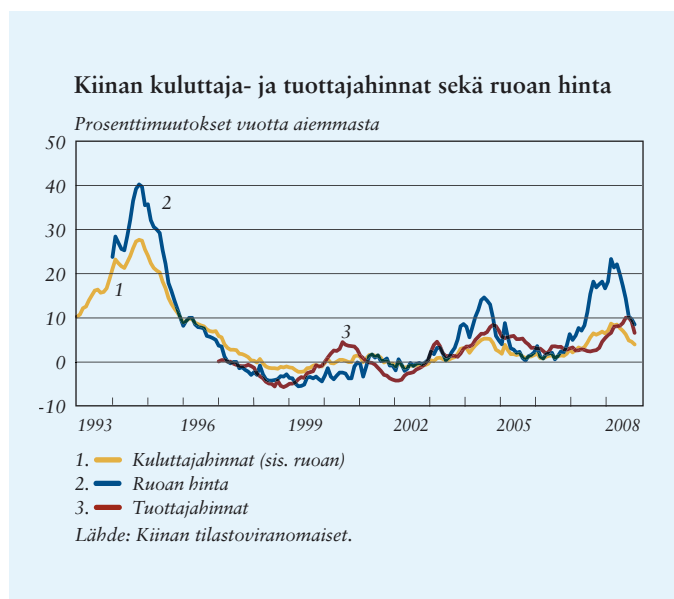
Talouden ylikuumenemisen ja inflaation estämiseksi rahapolitiikkaa kiristettiin syksyllä 2007. Toimet ovat pureet muun muassa rakennusinvestointien kasvuun ja sitä kautta hellittäneet hintapaineita viime kuukausi-

na selvästi. Maailmanlaajuinen talouskasvun hidastuminen on vähentänyt Kiinassa valmistettujen tuotteiden kysyntää, ja kasvu on hidastunut myös Kiinassa. Lokakuussa kuluttajahinnat olivat enää 4 % korkeampia kuin vuotta aiemmin.

Kasvun myötä hintataso nousee

Tärkein elementti rahan arvon vakauden kannalta on ollut Kiinan onnistunut rahapolitiikka. Valuutan sidos dollariin, tiukat rajoitteet pääomaliikkeille ja rahoitussektorin asteittain edennyt uudistaminen ovat luoneet puitteet rahapolitiikalle. Vaikka Kiinan keskuspankki joutuu alistamaan tärkeimmät rahapolitiittiset päätökset maan hallituksen päätettäväksi, hintavakaus on pysynyt yhtenä maan tärkeimmistä talouspoliittisista tavoitteista. Maa ei turvautunut inflatori-

Kuvio 1.

seen talouspolitiikkaan edes Aasian kriisin jälkeen noin vuosikymmen sitten, jolloin talouskehitys Kiinassakin hidastui selvästi.

Taloustieteessä yleisesti tunnustettu tosiseikka on, että alemman tulotason maissa hintataso on vauraiden maiden hintatasoa matalampi. Tämä johtuu siitä, että ulkomaankaupalle avatuilla tuotannonaloilla tuottavuus on vauraimmissa maissa köyhien maiden tuottavuutta selvästi parempi. Sen sijaan tuottavuuserot eri maiden vähemmän ulkomaankaupalle alttiilla sektoreilla, kuten palvelu-aloilla, ovat pienempiä. Usein ajaudutaankin tilanteeseen, jossa vauraiden maiden palkat myös vähemmän tuottavilla aloilla ovat selvästi korkeampia kuin köyhien maiden palkat, sillä eri alojen palkat maiden sisällä seuraavat melko tiiviisti toisiaan.

Maan vaurastuminen onkin edellä kuvatun kaltaisesti usein sidoksissa

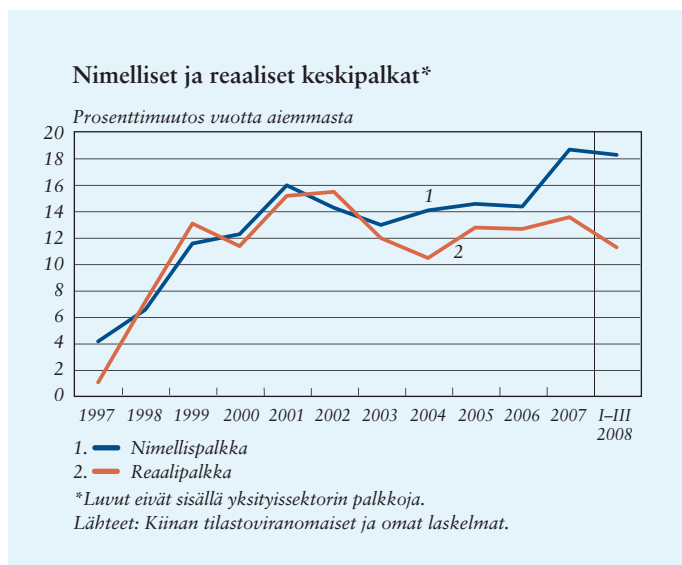
hintatason nousuun. Näin on käynyt esimerkiksi uusissa EU:n jäsenmaissa, joissa talouskasvun kanssa yhtä matkaa myös hinnat ovat lähestyneet vanhojen jäsenmaiden tasoa.

Kiinassakin hintatason uskotaan kasvun myötä lopulta nousevan. Tähän asti edellä kuvattu kehitys, niin sanottu Balassa – Samuelsson-vaikutus, on estynyt varsinkin Kiinan työvoiman suuren määrän takia. Kun työvoimasta merkittävä osa on varsinkin maaseudulla ollut alityöllistettynä ja palkat on sovittu pääasiassa hyvin paikallisesti, työntekijäosapuolen neuvotteluvoima on ollut kovin heikko. Niinpä kouluttamattoman työvoiman palkkakehitys on polkenut vuosikaudet liki paikallaan jopa niillä sektoreilla, joissa tuottavuuden kasvu on ollut nopeaa.

Koulutetun työvoiman palkkakehitys, joita viralliset tilastot palkkoista lähinnä koskevat, on toinen. Palkkojen nousu kiihtyi selvästi jo vuosituhannen vaihteessa, ja sen jälkeen reaali-palkat ovat kasvaneet vuosittain yli 10 % (kuvio 2).

Ensimmäisiä merkkejä muutoksesta kouluttamattomankin työvoiman palkkojen noususta on jo näkyvissä. Pitkään jatkunut nopea talouskasvu on imenyt jo suuren osan alityöllistetyistä maaseudun asukkaista kaupunkiin töihin ja lehtitiedot kertovat kokonaisten nuorten aikuisien sukupolvien kadonneen lukuisista kylistä. Toisaalta maataloustuotteiden hintojen nousu on nostanut elintasoa viime vuosina myös maaseudulla,

Kuvio 2.

joten lähteminen kaupunkiin matalapalkkaiseen työhön on menettänyt osan houkuttavuuttaan – varsinkin, kun maaseudun asukkaan on kovin vaikeaa saada virallista asumislupaa kaupungissa, jolloin asuminen, terveydenhoito ja lasten koulutus on hyvin hankala järjestää. Uutiset hyvin pientä palkkaa maksavien yritysten vaikeuksista rekrytoida lisätyövoimaa Kiinan rannikkoseudulla ovatkin lisääntyneet.

Palkkatason nostopaineita tulevaisuudessa lisää, että Kiinan työvoiman määrän arvioidaan alkavan supistua jo muutamien vuosien kuluksena. Yhden lapsen politiikka on hidastanut väestönkasvua, ja Kiinan väestö alkaa ikääntyä, kun nuoret ikäluokat ovat tulevaisuudessa nykyisiä pienempiä ja vanhat ikäluokat kasvavat nopeasti (kuvio 3).

Suuret rakenteelliset muutokset vievät kuitenkin aikaa. Yleisesti arvioidaan, että maatalouden tehostaminen ja siitä seuraava muuttoliike maalta kaupunkiin tulevat lisäämään työvoiman tarjontaa teollisuus- ja palvelusektoreilla vielä useiden vuosien ajan. Vaurastumisen mukanaan tuoma palveluiden kysynnän kasvu voimistaa muuttoliikettä entisestään. Joidenkin arvioiden mukaan massiivinen muuttoliike jatkuu jopa yli kaksi vuosikymmentä. Lisäksi kouluttamattoman työvoiman palkat ovat niin vaatimattomalla tasolla, etteivät suurelta osin korotukset muuta merkittävästi palkkojen suhdetta kehittyneiden maiden palkkatasoon nähden.

Niinpä Kiinan hallinnon tärkeimpänä tavoitteena on edelleen työpaikkojen määrän lisääminen miljoonilla joka vuosi, vaikkakin viranomaiset pyrkivät myös palkkatason hallittuun nostamiseen. Minimipalkkoja on korotettu viime vuosina paikoin hyvinkin nopeasti, ja vaikka erityisesti hitaimmin kehittyneillä alueilla minimipalkkavaatimusten noudattamisessa on taatusti paljon parannettavaa, näiden alueiden odotetaan osaltaan työntävän palkkatasoa ylöspäin. Myös vuosi sitten voimaan astunut uusi työlainsäädäntö parantaa ainakin periaatteessa työntekijöiden asemaa ja toisaalta lisää työnantajien kustannuksia.

Palkkatason nousun ohella ympäristöongelmista huolehtiminen ja ympäristönsuojelusta aiheutuvien kustannusten säilyttäminen aiempaa

Kuvio 3.

*Kiinan keskus-
hallinto on
kannanotoissaan
selvästi lisännyt
ympäristönsuojelun
tärkeyttä.*

enemmän yritysten kontolle lisäävät tuotantokustannuksia. Tähän asti ympäristölainsäädännön noudattaminen on ollut pitkälti riippuvaista paikallisviranomaisten toimista, mutta keskushallinto on kannanotoissaan selvästi lisännyt ympäristönsuojelun tärkeyttä.

Viranomaiset pystyvät vaikuttamaan hintatasoon myös suoraan hintarajoitteita purkamalla. Vaikka virallisesti vain muutama prosentti kuluttajahinnoista on säänneltyjä, esimerkiksi polttoaineiden vähittäishintojen vapauttaminen olisi toivottua jo pelkästään energiatehokkuuden parantamiseksi.

Tuottavuuden kehitys avainasemassa

Tähän asti Kiinassa toimivat yritykset ovat pystyneet kompensoimaan tuotantokustannusten nousua parantamalla tuottavuutta. Kun samasta määrästä

rautamalmia saadaan entistä suurempi määrä käyttökelpoista terästä tai samalla työtuntien määrällä kootaan kaksin verroin enemmän kännyköitä, voidaan lopputuotteiden hinnat pitää ennallaan raaka-aineiden hintojen tai palkkojen noususta huolimatta.

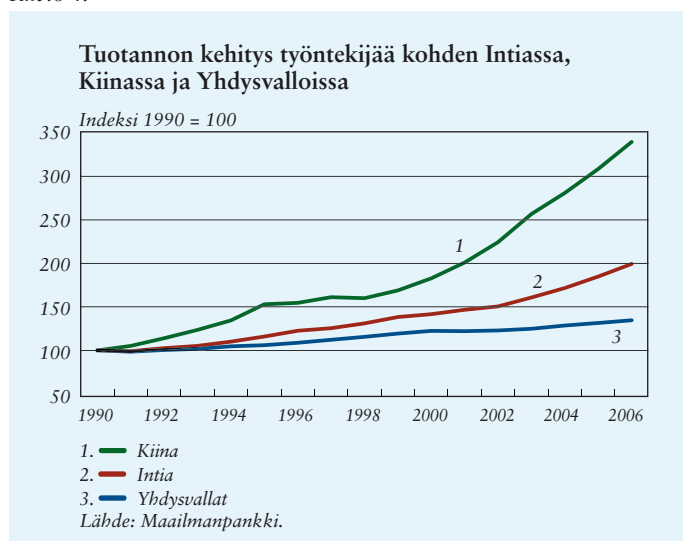
Tulevinakin vuosina tuottavuuden kasvu on merkittävä tekijä Kiinan hintakehityksessä. Vielä nyt Kiinan tuottavuus on kovin heikko johdaviin talousmaihiin verrattuna. Työvoimaa kohti laskettu tuotanto kasvaa Kiinassa kuitenkin hyvin nopeasti (kuvio 4). Työvoiman kouluttamisella, työn uudelleenorganisoinnilla ja uuden, tehokkaamman tekniikan käyttöönotolla tehokkuutta on Kiinassa helppo parantaa. Tässä Kiinan perässähihtäjän rooli on houkutteleva: riittää, kun muualla kehitettyä tekniikkaa otetaan käyttöön ja sovelletaan omiin tarpeisiin. Täysin uutta tekniikkaa ei tarvitse keksiä tuottavuuden parantamiseksi.

Kiinan hintojen suorat vaikutukset muiden maiden inflaatioon

Kiinan hintakehityksen vaikutuksia euroalueen inflaatioon on vaikea arvioida yksityiskohtaisten tilastojen puuttumisen vuoksi. Viime vuosien hintakehityksestä saa parhaiten kuvan tarkastelemalla tietoja, joita Yhdysvallat on kerännyt muutaman viime vuoden ajan kiinalaisten tuonti-hyödykkeiden hinnoista.¹ Vielä muu-

¹ Yhdysvaltojen tilastoissa otetaan huomioon tuotteiden laadun parannukset.

Kuvio 4.

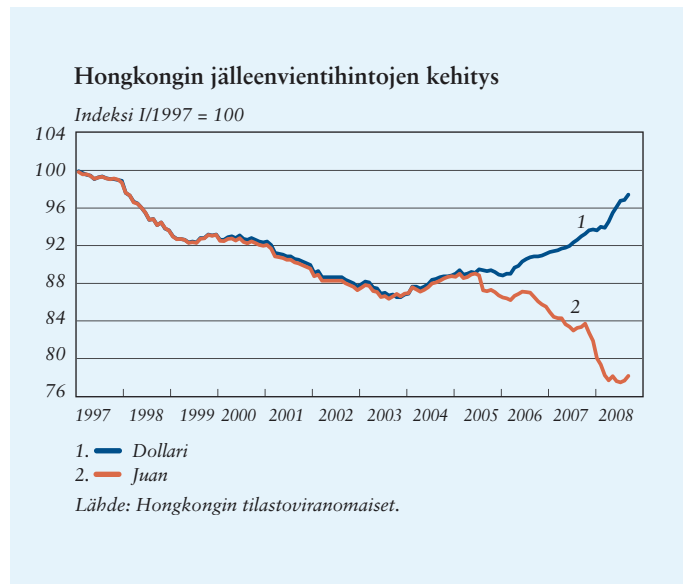
tama vuosi sitten tuotteiden niin juan- kuin dollarimääräisetkin hinnat laskivat. Viimeisten vajaan kahden vuoden aikana kiinalaistuotteiden dollarimääräiset hinnat ovat kuitenkin nousseet selvästi, ja syyskuussa 2008 ne olivat jo 5 % kalliimpia kuin vuotta aiemmin. Kallistumisen syynä näyttää kuitenkin olevan Kiinan valuuttakurssin vahvistuminen suhteessa dollariin, sillä juanmääräiset kiinalaistuotteiden hinnat ovat pikemminkin jatkaneet laskuaan.

Myös Hongkongin tilastoista välittyy sama kuva (kuvio 5). Aiemmin Hongkongin kautta kulkeneet tavarat halpenivat vuosi vuodelta, mutta viime vuosina trendi on kääntynyt. Kun kiinalaistuotteiden hintoja tarkastellaan tiukasti Yhdysvaltain dollariin sidotun Hongkongin dollarin sijaan kotimaanvaluutan määräisinä, hintojen lasku näyttää kuitenkin jatkuneen vuoteen 2008 asti. Nyt hintojen lasku näyttää pysähtyneen, mutta nousu antaa vielä odottaa itseään.

Kiinalaistuotteiden hintojen laskun vaikutuksista länsimaiden inflaatiolukuihin on tehty useita tutkimuksia.² Ne ovat kaikki päätyneet samaan lopputulokseen: Kiinan tai yleisemminkin globalisaation suorat vaikutukset kehittyneiden talouksien hintakehitykseen ovat olleet pieniä. Yleinen arvio on, että ulkomaankau-

² Côté – de Resende (2008), Feyzioğlu ja Willard (2008), IMF (huhtikuu 2006) World Economic Outlook, Kamin – Marazzi – Schindler (2004), Kumar et al. (2003), Morel (2007) ja Wheeler (2008).

Kuvio 5.

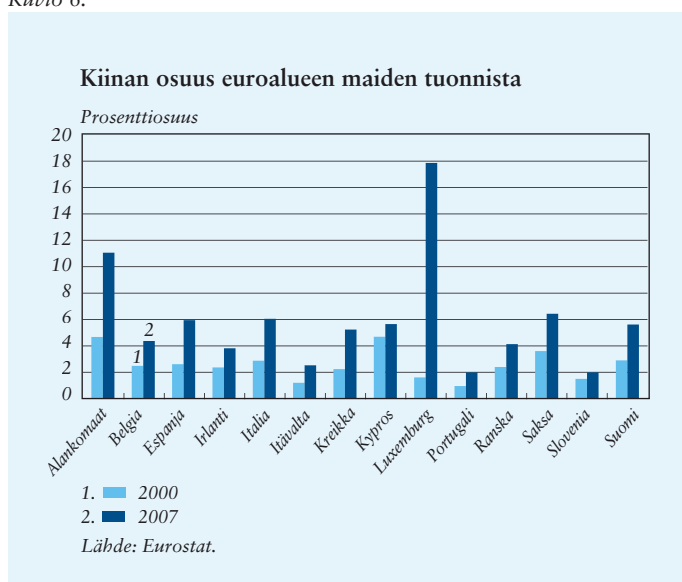
pan lisääntyminen ja edullisten hintatason maiden, kuten Kiinan, liittämisen tuotantoketjuun ovat hidastaneet inflaatiota viime vuosina korkeintaan joitakin prosenttia kymmenyksiiä.

Tutkimustulokset ovat ymmärrettäviä, jos katsotaan, kuinka pienen osan Kiinassa valmistetut tuotteet kulutuksestamme muodostavat. Useimmissa euroalueen maissa kuluttajien kiinalaistuotteiden arvo vastaa alle 2:ta prosenttia BKT:stä. Hintaheilahtelut näin pienessä osassa kulutusta eivät paljon hetkauta inflaatiota lyhyelläkään aikavälillä.

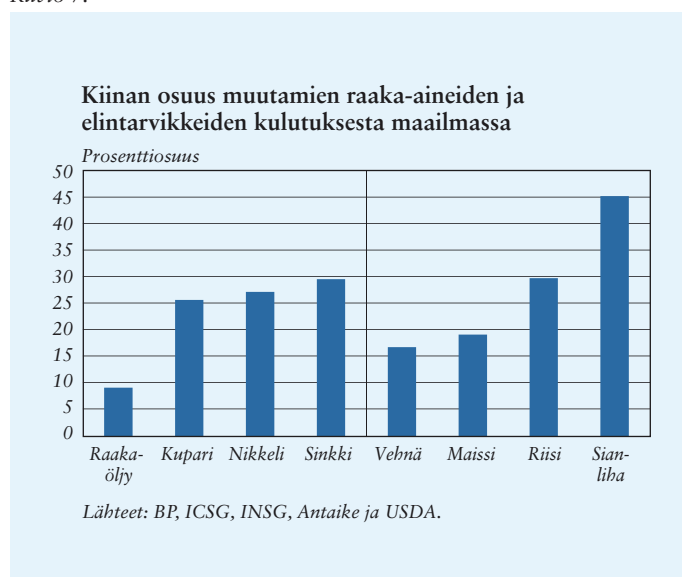
Merkittävämpi vaikutus inflaatioon seuraa kiinalaistuotteiden markkinaosuuden kasvusta. Kun korvataan kalliit tuotteet halvemmilla, tästä seuraava vaikutus hintatasoon voi olla merkittävä. Kiinan osuus euromaiden tuonnista on kasvanut

viime vuosina selvästi (kuvio 6). Keskimäärin Kiinan osuus euroalueen maiden tuonnista vuonna 2007 oli lähes 6 %, kun se vuosikymmenen alussa oli vielä alle 3 %.

Kuvio 6.

Kuvio 7.

Kiinan kasvu lisää kilpailua

Joidenkin tuotteiden tapauksessa Kiinan nousu maailmantalouden vetojuhdaksi on aiheuttanut suuriakin hintaliikkeitä. Kiinan ja muiden kehittyvien talouksien nopeaa nousua raaka-aineiden suurkuluttajiksi pidetään yhtenä pääsyyinä raaka-aineiden hintapiikkiin.³ Kiinasta on tullut esimerkiksi maailman suurin rautamalmin ja teräksen kuluttaja. Raakaöljyä Kiina kuluttaa toiseksi eniten Yhdysvaltojen jälkeen (kuvio 7).

Elintason nousu on kasvattanut myös elintarvikkeiden kulutusta Kiinassa. Vaurastumisesta juontuva ruokavalion muutos on johtanut erityisesti lihan ja maidon kulutuksen nopeaan kasvuun. Vaikka Kiina on elintarvikkeiden tuotannon suhteen hyvin omavarainen, maan kulutuksen lisääntyminen yhtä aikaa monen muun tekijän kanssa nosti elintarvikkeiden hintoja vuonna 2007 ja vuoden 2008 alussa nopeasti maailmanmarkkinoilla.

Paitsi kilpailua raaka-aineista ja energiasta Kiina lisää kilpailua myös yritysten välillä. Eurooppalaisille yrityksille kiinalaistuotteiden mukanaan tuoma kilpailu on tuttua niin kotiuin vientimarkkinoilla. Toisaalta tuotannon erikoistumisen vuoksi esimerkiksi euromaiden välillä on suuria eroja sen suhteen, kilpaileeko eurooppalainen maa Kiinan kanssa samoilla tuotteilla. Eniten tuotanto menee päällekkäin Kiinassa tuotettujen tuot-

³ IMF (lokakuu 2008) World Economic Outlook.

teiden kanssa Etelä-Euroopan mailla Italiassa, Kreikalla ja Portugalilla, joiden tuotannossa tekstiili- ja kenkäteollisuudella on vielä merkittävä asema. Suomessa puolestaan elektroniikkateollisuudella on suuri rooli taloudessa Kiinan tavoin.⁴

Toisaalta investointimahdollisuus edullisemmän kustannustason maahan ja lähelle nopeasti kasvavia markkinoita lisää kilpailua työpai-koista. Kiinan avautumisen mukanaan tuomat kilpailuvaikutukset OECD-maiden palkkatasoon on tois-taiseksi kuitenkin arvioitu pieniksi.⁵

Globalisaatio ei pysähdy Kiinaan

Monista muista kehittyvistä talouk-sista poiketen Kiina on onnistunut yhdistämään nopean talouskasvun ja hitaan inflaation jo kolmen vuosi-kymmenen ajan. Muutamien kerta-luonteisten inflaatiopiikkien yhtey-dessä maa on välttänyt ajautumisen inflaatio-odotuksia ruokkivaan palk-kojen ja hintojen nousukierteeseen. Tärkein elementti rahan arvon vakau-den kannalta on ollut talouspolitiik-ka. Kiina ei ole turvautunut inflatori-seen politiikkaan, vaan hintavakaus on pysynyt yhtenä maan tärkeimmis-tä talouspoliittisista tavoitteista.

Mikäli Kiinan nopea kasvu jat-kuu, palkkojen ja hintatason odote-taan kuitenkin hiljalleen lähestyvän vauraampien maiden tasoa. Palkkata-son nousu todennäköisesti kasvattaisi

kulutuksen merkitystä taloudessa nyt ylikorostuneiden investointien kus-tannuksella ja olisi hyvinkin toivotta-va kehityssuunta.

Tähän asti palkankorotuksista ovat päässeet nauttimaan lähinnä vain koulutetut työntekijät. Koulutta-mattoman työvoiman palkat ovat jähmettyneet lähes paikoilleen työvoi-maan suuren tarjonnan takia. Työvoi-man kasvun hiipuminen lisää tulevai-suudessa kilpailua myös kouluttamat-tomasta työvoimasta. Kun tämän väestöryhmän palkat ovat keskimää-rin kuitenkin vain joitakin prosentteja vaikkapa euroalueen tasosta, palkko-jen muuttuminen merkittävästi suh-teessa kehittyneiden maiden palkka-tasoon vie vuosia.

Työvoimakustannusten lisäksi yritysten tuotantokustannuksia Kii-nassa kasvattaa esimerkiksi ympäris-tönsuojeluun liittyvien vaatimusten lisääntyminen. Kustannusten nousua voidaan kuitenkin kompensoida tuot-tavuusparannuksin. Työvoiman siirty-minen maataloudesta tuottavammille tuotannonaloille, koulutustason para-neminen ja uuden tekniikan käyt-töönotto ovat olleet Kiinan talouskas-vun päävetureita tähänkin asti.

Vaikka pitkään jatkunut talous-kasvu on nostanut Kiinan jo suurim-pien talouksien joukkoon, sen tähän-astiset vaikutukset euroalueen kulut-tajahintainflaatioon on arvioitu mel-ko pieniksi. Useiden kulutushyödyk-keiden tuottamisesta on tullut Kiinan suuren työvoiman ansiosta aiempaa halvempaa, ja näiden tuotteiden val-

Hintavakaus on pysynyt yhtenä Kiinan tärkeimmistä talouspoliittisista tavoitteista.

⁴ Soares Esteves – Reis (2006).

⁵ Côté – de Resende (2008).

latessa kasvavia markkinaosuuksia kalliisti tuotetuilta tavaroilta inflaatio on hidastunut. Vaikutuksen arvioidaan olleen joitakin prosenttia kymmeniä viime vuosina. Kiina myös lisää kilpailua markkinoilla. Yritysten välinen kilpailu kasvaa, mutta myös useiden alojen työntekijät joutuvat globaaliin kilpailuun työpaikoistaan, jolloin palkankorotusvara saattaa supistua. Kiinalla on myös joitakin hintoja nostava vaikutus. Maailman raaka-ainenieluksi kutsuttu maa oli pääsyyllinen raaka-aineiden hintapiikkiin aiemmin tänä vuonna. Kiinan kasvava kulutus lisää myös kilpailua energiasta ja elintarvikkeista.

Pitkällä aikavälillä inflaatiovauhdin määrittää rahapolitiikka, mutta Kiinan kehityksen lyhytaikaiset vaikutukset inflaatioon tulevat euroalueella kasvamaan maan painoarvon lisääntymisen kanssa yhtä matkaa. Toisaalta palkkatason tai muiden tuotantokustannusten nousu Kiinassa voi kannustaa yritykset siirtämään tuotantoaan edelleen halvempiin maihin. Tällöin joidenkin tuotteiden hinnat voivat laskea tästä eteenkinpäin. Tästä on jo nähty ensimmäisiä merkkejä,

kun yritykset siirtävät tuotantoyksiköitään Kiinan vaurastuneelta rannikkoseudulta joko sisämaan maakuntiin tai naapurimaihin. Kiinan kaavailuissa on puolestaan siirtymisen tuottamaan huipputekniikan tuotteita, jolloin kilpailu maailmanmarkkinoilla lisääntyy esimerkiksi laivojen, autojen ja lentokoneiden valmistuksessa.

Asiasanat: Kiina, inflaatio, rahapolitiikka

Kirjallisuutta

Côté, D. – de Resende, C. (2008) Globalization and Inflation: The Role of China. Bank of Canada Working Paper 35/2008.

Feyzioglu, N. T. – Willard, L. B. (2008) Does China have Inflationary Effects on the USA and Japan? China & World Economy s. 1-16. 1/2008. China Academy of Social Sciences.

IMF (2006) How Has Globalisation Affected Inflation? Teoksessa the World Economic Outlook – Globalisation and Inflation. Huhtikuu 2006.

IMF (2008) Is Inflation Back? Commodity Prices and Inflation. Teoksessa World Economic Outlook – Financial Stress, Downturns, and Recoveries. Lokakuu 2008.

Kamin, S. B. – Marazzi, M. – Schindler, J. W. (2004). Is China ”Exporting Deflation?”

International Finance Discussion Paper 791. Board of Governors of the Federal Reserve System.

Kumar, M. S. –Baig, T. – Decressin, J. W. – Faulkner-MacDonagh, C. – Feyzioglu, N. T. (2003) Deflation: Determinants, Risks and Policy Options. IMF Occasional Paper 221.

Morel, L. (2007) The Direct Effect of China on Canadian Consumer Prices: An Empirical Assessment. Bank of Canada Discussion Paper 10/2007.

Soares Esteves, P. – Reis, C. (2006) Measuring Export Competitiveness: Revisiting the Effective Exchange Rate Weights for the Euro Area Countries. Banco de Portugal Working Paper 11/2006.

Wheeler, T. (2008) Has Trade with China affected UK Inflation? External MPC Unit Discussion Paper 22. Bank of England.

Sähköinen lasku tehostaa maksamista ja säästää ympäristöä

3.11.2008

Jenni Koskinen
ekonomisti
raboitusmarkkinat
ja tilasto-osasto

Tehokas, sähköinen ja standardoitu maksujenvälitys lisää talouden tuottavuutta. Sähköiset pankki-palvelut ovat tuoneet automaatiohyötyjä paitsi pankeille myös niiden asiakkaille jo 1980-luvulta lähtien. Hyötyjä voidaan lisätä siirtämällä myös laskutus sähköiseen muotoon.

Tekniikka ei ole esteenä sähköisen laskutuksen laajamittaiselle toteuttamiselle. Parantamisen varaa on sen sijaan laskuttajien, laskun saajien ja laskun välittäjien yhteistyössä, jotta tämä palvelu, joka yksimielisesti on tunnustettu hyväksi, saadaan tehokkaasti käyttöön. Yhteiskunnan ikään-tyessä kaikki mahdollisuudet tehostaa tuotantoa on käytettävä hyväksi.

Eniten tällä hetkellä tarvittaisiin sähköisen laskun muodon ja toiminnallisuuden standardointia niin, että sekä kuluttajat että yritykset voivat käyttää sähköistä laskua tehostaakseen omaa taloushallintoaan. Tällä hetkellä on käytössä useita eri standardeja, mikä on jarruttanut etenkin pienten ja keskisuurten yritysten siirtymistä sähköiseen laskutukseen.

Sähköisen laskun hyödyt kuluttajalle ja yritykselle ovat selvät

Sähköisen laskutuksen myötä ei ole enää tarpeen kopioida tili- ja viitenumeroa maksun pohjaksi. Kun kuluttaja tai yritys siirtyy vastaanottamaan määrämuotoista ja automatisoitua laskutustietoa, paperilaskujen käsittelyssä tyypilliset virheet vähenevät ja ajankäyttö tehostuu.

Mikä on sähköinen lasku ja miten se toimii?

- Suomessa pankit käyttävät sähköisestä laskusta yleisesti nimitystä e-lasku ja Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE nimitystä verkkolasku.
- Sähköisessä laskussa maksajalle välitetään samat tiedot kuin postin tuomassa paperilaskussa, mutta digitaalisessa muodossa tietoliikenneyhteyksiä käyttäen. Digitaalista tietoa voidaan käsitellä automaattisesti sekä laskun lähettäjän laskutus- ja reskontrajärjestelmässä että laskun vastaanottajan reskontra- ja maksatusjärjestelmissä.
- Sähköinen lasku voidaan toimittaa joko suoraan laskuttajalta laskun maksajalle näiden keskenään sopimalla tavalla, tai se voidaan toimittaa eri välittäjien kautta. Erilaisia sähköisen laskun välityspalveluja tarjoavat pankit sekä lukuisat palveluntarjoajat, kuten Basware, Itella ja TietoEnator.
- Kuluttajan on mahdollista vastaanottaa sähköisiä laskuja omaan verkkopankkiinsa. Pankit tarjoavat mahdollisuuden maksaa sähköinen lasku joko automaattisesti suoraveloituksen tapaan tai erikseen verkkopankissa hyväksyen.

Sähköinen lasku tarjoaa kuitenkin paperilaskuun verrattuna samat tai monipuolisemmat mahdollisuudet laskujen maksuun. Sähköisen laskun voi Suomessa tilata halutessaan taloushallinnon järjestelmään tai verkkopankkiin. Hyöty on siinä, että sähköisen laskun voi liittää osaksi yritysten ja yhteisöjen taloushallinnon järjestelmiä.

Suomessa kuluttajat vastaanottavat vuositasolla jopa 300 miljoonaa ja yritykset arviolta 180 miljoonaa laskua. Tällä hetkellä meneillään olevilla kansallisilla hankkeilla ja kampanjoilla¹ pyritään pääsemään lähivuosiin tilanteeseen, jossa valtaosa suomalaisista paperilaskuista korvautuu sähköisillä. Jos esimerkiksi suomalaiset kuluttajat siirtyisivät käyttämään sähköistä laskutusta, säästyisi vuositasolla jopa 2 miljoonaa puuta sekä lisäksi mittavat määrät vettä ja polttoainetta.²

Kun sähköiseen laskutukseen liittyy myös sähköinen arkistointi, tarve säilyttää paperilaskuja ja laskuun liittyviä dokumentteja katoaa ennemmin tai myöhemmin. Sähköisten laskujen siirtäminen sähköiseen arkistoon helpottaisi esimerkiksi erilaisten takuiden voimassaoloaikojen selvittelyä sekä verotukseen liittyvien asioiden tarkistuksia.

Yritysten välistä laskutusta koskevissa selvityksissä on osoitettu, että sähköisestä laskutuksesta on eniten

hyötyä juuri laskujen vastaanottajalle. Euroopan tasolla maksumäärien ja yritysten laskunkäsittelykustannusten pohjalta tehtyjen arvioiden mukaan yritysten siirtyminen sähköiseen laskutukseen merkitsisi vuositasolla 100–240 miljardin euron säästöjä. Suurimmat säästöt saavutetaan kattavalla prosessien automatisoinnilla.

Yhteistä standardia haetaan

Suuryritysten välinen liiketoiminta on pitkään perustunut standardoituun tiedonsiirtoon, ja yritysten taloushallinto on pitkälti automatisoitu. Lisäksi näillä yrityksillä on osaamista kehittää sähköisiä prosessejaan. Askel sähköiseen laskutukseen on ollut helppo ottaa.

Sähköiselle laskulle on kuitenkin olemassa liian monia standardeja. Erilaisista lähtökohdista toimivien yritysten toimiala- ja jopa talokohtaiset laskujen tietovaatimukset sekä monet eri standardit ovat hankaloittaneet erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten siirtymistä sähköiseen laskutukseen. Kun maksuliikkeessä siirrytään yhtenäisen euromaksualueen (SEPA) myötä käyttämään ISO-standardeja ja tietoverkkosovelluksista tuttua XML-esitysmuotoa³, tämä näyttäisi olevan luonnollinen kehitysuunta myös sähköiselle laskulle.

Eniten läpimurtoa odotetaan kuluttajien sähköisessä laskutuksessa. Useat arviot osoittavat, että muissa Pohjoismaissa kuluttajat vastaanotta-

Jos suomalaiset kuluttajat siirtyisivät käyttämään sähköistä laskutusta, säästyisi vuositasolla jopa 2 miljoonaa puuta.

¹ Ks. lähemmin www.e-lasku.info.

² PayItGreenin tietoihin perustuva arvio. Ks. lähemmin www.payitgreen.org/.

³ Ks. esim. <http://en.wikipedia.org/wiki/XML>.

*Kaikkien tulisi
vaatia laskunsa
sähköisesti.*

vat enemmän sähköisiä laskuja kuin Suomessa.⁴ Suomessa kehitys on edennyt hitaasti, koska yleistä tietoa eri palvelumuodoista on ollut heikosti saatavilla ja koska erilaisia laskuja on ollut mahdotonta saada yhteen kanavaan, kuten verkkopankkiin. Tavallisten kuluttajien maksuasioiden hoito on Suomessa jo nyt varsin vaivatonta, kun valtaosa suomalaisista on tottunut hoitamaan maksunsa verkkopankissa tai suoraveloituksella. Kuluttajien vakuuttaminen sähköisen laskun hyödyistä on pitänyt suunnitella huolella.

Pankit kampanjoivat sähköisen laskun puolesta

Finanssialan Keskusliiton johdolla alkoi lokakuussa 2008 laaja pankkien e-laskukampanja. Pankit ovat yhdenmukaistaneet toimintatapojaan tämän kampanjan myötä, ja kuluttajan on siksi entistä helpompi saada sähköiset laskut yhteen kanavaan. Palvelu on kehitetty luotettavaksi ja sen käytön omaksuminen vaivatonta, kun sarjakuvahahmo Bill Virtanen opastaa sähköiseen laskutukseen. Tekniikka tuodaan kuluttajalle kiinnostavalla tavalla ja varovasti esille.

Suomalaiset pankit ovat tehneet sähköiseen laskuun siirtymisen helpoksi verkkopankin käyttäjille: asiakas voi valita suoraveloituksen sijaan automaattisesti hyväksytyyn sähköisen

laskun tai sähköisen laskun aina erikseen hyväksyttäväksi ennen maksua. Lisää sähköisiä laskuja käyttäviä laskuttajia kaivataan kuitenkin vielä mukaan.

Kun kuluttaja vakuuttuu sähköisen laskun eduista, on tärkeää, että hän saa saman tien kattavan palvelun eli sähköisen laskun mahdollisimman monelta laskuttajalta. Itellan tuoreen selvityksen mukaan kansalainen vastaanottaa keskimäärin 7–8 laskua kuukaudessa⁵, joten jos näistä laskuista vain 1–2 on sähköisiä, se ei riitä. Siksi suurlaskuttajien, kuten sähkö- ja puhelinyhtiöiden, ohella erityisesti keskisuurten laskuttajien, kuten erilaisten päivittäiseen elämiseen liittyvien palvelujen tuottajien, olisi tultava mukaan kuluttajille suunnattuun e-laskuhankkeeseen.

Osa pankeista antaa ennakkoilmoituksen sähköisestä laskusta. Muiden pankkien, laskuttajien ja sähköisten laskujen välittäjien olisi nopeasti sovittava, kenen kuuluu huolehtia sähköisen laskun muistutuspalvelusta. Inhimilliset unohdukset laskujen maksussa ovat mahdollisia. Kuluttajan näkökulmasta esimerkiksi ennakkoilmoitus suoraan matkapuhelimeen olisi hyvää palvelua. Hyväksyminen voisi tapahtua painamalla hyväksytai hylkää-nappia samaan tapaan kuin verkkopankissa tällä hetkellä. Olisiko tähän liittyvän tunnistuksen kehittäminen mahdollista? Tällaisesta palvelusta kuka tahansa innostuisi.

⁴ Bruno Koch, Billentis ks. http://akseli.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/ohjelmat/INTO/fi/Dokumenttiarkisto/Viestinta_ ja_aktivointi/Seminaarit/RTEsummit/Bruno_Koch_Billentis.pdf sekä Itella Information, ks. alaviite 5.

⁵ Ks. lähemmin http://www.itella.fi/tiedotteet/2008/010908_sahkoinen_laskutus.html.

Muistutuksen ohella muita keskeisiä tukipalveluja ovat virheiden selvittely sekä sähköinen arkisto. Kysymysten ja valitusten on hoiduttava vähintäänkin yhtä helposti kuin paperilaskutuksen epäselvyyksien käsittely nykyisin. Arkistokäytäntö puolestaan on joiltain osin vielä epäyhtenäinen, ja siihen liittyy kehitystarpeita. Avoinna on esimerkiksi, kuka arkistointia tarjoaa, täyttävätkö arkiston käytettävyyttä ja säilytysajat viranomaisten, kuten verottajan, vaatimukset ja onko arkisto riippumaton sähköisen laskun välityspalvelusta siten, että se on käytettävissä, vaikka välittäjä- tai pankkisuhde vaihtuisi.

Pankeilla on maksujen välittäjänä etulyöntiasema kuluttajan sähköisessä laskutuksessa, joten pankkien rooli sähköisen laskun läpimurrossa on hyvin keskeinen. Kuluttajan sähköisen laskun läpimurto on sähköisen laskutuksen edelläkävijämaissa, kuten Norjassa ja Tanskassa, perustunut yhteen kanavaan. Pankkien kampanjassa mukana olevien osapuolten tarjonnan ohella kuluttajalle on kuitenkin edelleen tarjolla erilaisia sähköisen laskutuksen palveluita, toimintamalleja sekä välityskanavia, mikä voi aiheuttaa sekaannusta. Eri hankkeiden lähentyminen olisi siksi toivottavaa.

Hinnoittelun avoimuus on tehokas keino vaikuttaa palvelujen käyttöön, ja eräät laskuttajat ovatkin jo alkaneet ohjata asiakkaitaan hinnoittelurakenteensa avulla. Kuluttaja tuskin haluaa maksaa maksuliikepalve-

lujen käytöstä enemmän kuin nykyisin, mutta lisämaksu paperilaskusta voi olla perusteltu, jos laskunsaaja haluaa paperia postin välityksellä siinäkin tapauksessa, että vaihtoehtona on sähköinen lasku. Toisaalta olisi perusteltua, että yritys ohjaisi osan toimintojensa järjeistämistä saamistaan säästöistä laskun saajalle. Pieni alennus sähköisessä laskussa voisi ohjata kuluttajia tehokkaasti ja rankaisevaa hinnoittelua paremmin nykyisistä laskunmaksutavoista sähköisen laskun käyttöön.

Yritysten välinen sähköinen laskutus

Monessa sähköisen laskutuksen edelläkävijämaassa on osoitettu, että laskujen vastaanottajien merkitys sähköisen laskutuksen etenemisessä on hyvin keskeinen. Kun laskunsaaja vaatii sähköisiä laskuja, on laskuttajienkin siirryttävä sähköisen laskutuksen aikakauteen. Yritykset saavuttavat laajamittaisia hyötyjä automatisoimalla koko laskujen vastaanotto-prosessin. Silti esimerkiksi taloushallintonsa ja kirjanpitonsa ulkoistaneelle pienyritykselle koituu merkittäviä hyötyjä jo palveluntarjoajan siirtyessä vastaanottamaan sähköisiä laskuja.

Yritysten erilaiset laskun esittämistapaan ja tietosisältöön liittyvät tarpeet on otettava huomioon, mutta päämääränä pitäisi olla erilaisten laskujen yhdenmukaistaminen. Sähköisen laskutuksen saaminen laajaan käyttöön edellyttää yhteispeliä ja tarvittaessa myös myönnytyksiä eri läh-

Yhteiset standardit voidaan löytää erilaisista vaatimuksista huolimatta.

tökohdista toimivilta yrityksiltä. Tämä voidaan saavuttaa vain nykyisten laskuformaattien yhteensopivuuden tai formaattien keskittämisen kautta. Asia on pantava etusijalle, koska yritysten on voitava luottaa laskun muodon pysyvyyteen muuttuvassa toimintaympäristössä.

Samalla on seurattava tarkasti kansainvälisiä hankkeita (taulukko). Koska Euroopan komissio on nostanut sähköisen laskutuksen yhdeksi tärkeimmistä Euroopan kilpailukykyä parantavista kehittämishankkeista, suomalaista sähköistä laskutusta on

pitkällä aikavälillä kehitettävä osana eurooppalaista hanketta.

Erityyppisten yritysten prosessien kytkeminen sähköiseen maksamiseen onnistuu, kun tavoitteeksi asetetaan kansainvälinen peruslasku, joka on avoin ja muodoltaan sekä rakenteeltaan riittävän laaja. Tällöin yritykset voivat valita laskun sisällön liiketoimintavaatimustensa mukaisesti. Laskutusprosessi kytkeytyy hyvin läheisesti yrityksen muihin liiketoimintaprosesseihin (kuvio).

Suomessa panostetaan suuryritysten aloitteesta laskujen vastaan-

Taulukko.

Keskeisimmät menossa olevat hankkeet

<p>Globaalit hankkeet</p>	<p><i>YK:n alainen sähköisen kaupan virasto (The United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business, UN/CEFACT)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Edistää yhtenäistä, yksityisen ja julkisen sektorin välistä tiedonvaihtoa. Kehittänyt mm. kansainvälisen, toimialojen välisen sähköisen peruslaskun. Kehitteillä olevan uuden peruslaskun version on tarkoitus lähentää kansainvälisiä standardointihankkeita.
<p>EU-tason hankkeet</p>	<p><i>Sähköisen laskutuksen asiantuntijaryhmä (Expert Group on European Electronic Invoicing, EEI)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Kehittää eurooppalaista sähköisen laskutuksen viitekehystä, jonka olisi tarkoitus edesauttaa avointen ja yhteentoimivien sähköisen laskutuksen palvelujen syntymistä Euroopassa.
<p>Kotimaiset hankkeet</p>	<p><i>Useita konkreettisia sähköisen laskutuksen edistämishankkeita</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Hankkeita, joiden keulahahmoina ovat Finanssialan Keskusliitto ja pankit, Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE ja suuryritykset sekä palveluntarjoajat kuten Basware, Itella ja TietoEnator. Suomalaisen sähköisen laskutuksen läpimurron aikaansaanti edellyttää näiden hankkeiden yhdistämistä.

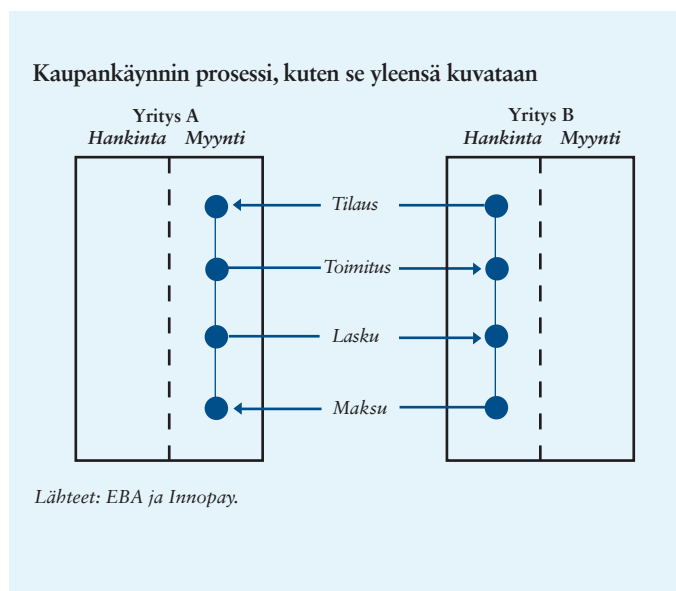
oton ja lähettämisen toimintamallien parantamiseen.⁶ Tavoite on, että myös pienet ja keskisuuret suomalaiset yritykset – jotka voivat toimia suuryritysten alihankkijoina – voisivat hankkeen myötä helposti siirtyä käyttämään sähköisiä laskuja.

Suuryritysten hankkeen lähtökohta on kunnossa, sillä työssä edetään XML-pohjaisten laskun muotojen, kuten Finvoice ja TEAPSSXML, suuntaan. Näitä voi pitää kestävinä ratkaisuinä, jollaisiin myös Euroopan komission asiantuntijaryhmän työ sähköisen laskutuksen yhtenäistämässä pyrkii. Myös eurooppalainen maksujenvälitys on siirtymässä XML-muotoon.

Yritysten hankkeita on välttämättömä koordinoita pankkien ja julkisen sektorin hankkeiden kanssa. Sitoutuessaan yritysten yleiseen laskun muotoon julkinen sektori voi todella olla tienraivaajana sähköisen laskun laajamittaisessa käyttöönotossa. Tämä edellyttää, että valtio laskuttajana ja laskujen vastaanottajana tuo mahdolliset tarpeensa esiin hyvissä ajoin. Näin viranomaisvaatimukset sisällytettäisiin sähköisen laskun tietosisältöön alusta alkaen ja julkinen sektori voisi käyttää suoraan yleisiä sähköisen laskun muotoja. Kuntasektorin tulisi merkittävänä laskujen käsittelijänä seurata ripeästi samaa esimerkkiä.

Yrityksen koosta ja toimialasta riippumattoman sähköisen laskutuk-

Kuio.

sen mallin aikaansaaminen edellyttää siis ensisijaisesti tietosisältökysymysten saattamista kuntoon. Tämä tarkoittaa käytännössä sopimista, että nykyisestä monien eri standardien käyttämisestä siirryttäisiin käyttämään muutamia yleiskäyttöisiä standardeja – joiden tietomäärä voi vaihdella tarpeen mukaan – sekä näiden standardien tiukoista soveltamisohjeista. Tämän lisäksi sähköinen lasku on saatava vakiopiirteeksi laskutusohjelmiin.

Yritysten välisen sähköisen laskutuksen tiellä on selvästikin enää vain muutama este. Strategiset eväät kehittämiseen ja yhteistyöhön ovat olemassa. Kenen sitten pitäisi ottaa vastuu sähköisen laskutuksen läpimurron aikaansaamisessa?

Tietoyhteiskunnan kehittämisskeskus TIEKE on ollut ottamassa vas-

⁶ Ks. lähemmin http://www.tieke.fi/mp/db/file_library/x/IMG/36677/file/FromMarttiVEKE_Esittely.pdf, ns. Clearing House -hanke.

tuuta teknisesti ja tietosisällöllisesti yhteensopivista ratkaisuista. Hallitusohjelmaan liittyvällä hankkeella ”Arjen tietoyhteiskunta” on oma sähköisen laskutuksen edistämistyöryhmänsä, joka tavoittelee sähköisen laskutuksen läpimurtoa julkisella sektorilla. Standardointityön onnistuminen olisi kaikkien hankkeiden etujen mukaista ja helpottaisi merkittävästi sähköisen laskutuksen etenemistä kokonaisuutena.

Silti kaikki apu on tarpeen, jotta suomalaiset pienet ja keskisuuret yritykset pääsevät tavoitteeseensa ja voivat lähettää ja vastaanottaa valtaosan laskuistaan sähköisinä 2–3 vuoden kuluessa. Tämän takia yritysten tukena toimivat järjestelmätoimittajat sekä esimerkiksi yritysten maksuliikenteestä ja tilinpidosta huolehtivat yritykset on saatava mukaan sähköisen laskutuksen hankkeisiin. Mukanaolo lisää tietoa ja vaikutusmahdollisuuksia sekä madaltaa siirtymisen kynnystä.

Tietoturvakysymykset olennaisia sähköisessä laskutuksessa

Edistyneet tietoturvaratkaisut ovat itsestään selvä osa maksujenvälitystä ja sähköistä laskutusta. Sähköisessä laskutuksessa voitaisiin kuitenkin edetä muutenkin kuin maksujenvälityksessä välttämättömien turva- ja tietoturvaratkaisujen kautta, jos se on tarpeen palvelun käytettävyyden kannalta. Asiakkaan tunnistus on osa tietoturvajärjestelyjä. Luottamus palveluun syntyy vain, jos laskujen sähköisessä

välityksessä sekä kaikissa tukipalveluissa kiinnitetään riittävästi huomiota tiedon alkuperän ja eheyden toteamiseen. Tietoturvakysymykset on otettava huomioon sähköisen laskun toimintamallien suunnittelussa niin Suomessa kuin osana yhtenäistä euromaksualuetta.

TIEKEN projektissa on keskusteltu myös sertifiointin järjestämisestä sähköisen laskutuksen ohjelmistolle ja sähköisen laskun välittäjille. Käyttämällä sertifioituja palveluntarjoajia yritykset voivat varmistua siitä, että niiden käyttämä sähköinen laskutus on myös tietoturvaltaan riittävän tasokas.

Euroopan keskuspankki on vaatinut pankeilta sitoutumista hyvien tietoturvaperiaatteiden luomiseen ja noudattamiseen SEPAssa. Tätä kautta tietoturva nousee myös osaksi eurooppalaista sähköisen laskutuksen projektia. Tämän lisäksi myös loppukäyttäjien – ennen muuta kuluttajien – tietoisuutta sekä tietoturvaan liittyviä tukipalveluita on lisättävä.

Sähköinen laskutus parantaa tehokkuutta

Kaikki edellytykset sähköisen laskutuksen läpimurtoon myös Suomessa ovat olemassa. Pääsy asiassa eteenpäin edellyttää kaikkien osapuolten halua lähettää ja vastaanottaa sähköisiä laskuja. Eri hankkeiden lähentyminen on kuitenkin onnistumisen edellytys.

Sähköisen laskutuksen myötä laskun lähettäjän ja vastaanottajan

prosessit on mahdollista suunnitella uudelleen. Tarkastelemalla laskutusta uudessa valossa, voidaan saavuttaa mittavia hyötyjä. Mutta myös pienillä toimilla pääsee osalliseksi hyödyistä. Lopputuloksena on, että sähköisen laskutuksen kautta saavutetaan nykyistä parempi palvelutaso aiempaa edullisemmin.

Yhteinen kotimainen näkemys alan kehityksestä tukee vaikuttamista myös kansainvälisillä foorumeilla, kuten esimerkiksi eurooppalaisessa sähköisen laskutuksen hankkeessa.

Asiasanat: e-lasku, maksaminen, sähköinen lasku, verkkolasku

Suomen Pankin organisaatio

15.10.2008

PANKKIVALTUUSTO

Timo Kalli, puheenjohtaja, Antti Kalliomäki, varapuheenjohtaja, Pekka Ravi,
Liisa Jaakonsaari, Tanja Karpela, Martti Korhonen,
Mika Lintilä, Marja Tiura, Ben Zyskowitz

Pankkivaltuuston sihteeri Anton Mäkelä

JOHTOKUNTA

<p>Erkki Liikanen johtokunnan puheenjohtaja</p> <p><i>Rahapolitiikan valmistelu ja toteutus, EKP:n neuvoston ja yleisneuvoston kokousvalmistelut.</i></p> <p><i>Johdon sihteeristön ja pankkitoiminta-osaston osastopäälliköiden sekä tarkastuspäällikön esimies.</i></p>	<p>Pentti Hakkarainen johtokunnan varapuheenjohtaja</p> <p><i>Rahoitusmarkkinoiden vakauskysymykset, Rahoitustarkastuksen ja Vakuutusvalvontaviraston johtokuntien jäsenyys.</i></p> <p><i>Rahoitusmarkkina- ja tilasto-osaston sekä hallinto-osaston osastopäälliköiden esimies.</i></p>	<p>Sinikka Salo johtokunnan jäsen</p> <p><i>Pankkitoiminnot: maksuliike- ja rahahuoltopalvelut.</i></p> <p><i>Maksuvälineosaston osastopäällikön esimies.</i></p>	<p>Seppo Honkapohja johtokunnan jäsen</p> <p><i>Tutkimustoiminta ja tietotekniikka sekä Suomen Pankin omat sijoitukset.</i></p> <p><i>Rahapolitiikka- ja tutkimusosaston osastopäällikön esimies.</i></p>
--	--	--	--

Johtokunnan sihteeri Arno Lindgren

OSASTOT

<p>Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto <i>Antti Suvanto</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ennustetoimisto • Tietopalvelutoimisto • Seurantatoimisto	<p>Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)</p>	<p>Tutkimusyksikkö</p>
<p>Rahoitusmarkkina- ja tilasto-osasto <i>Kimmo Virolainen</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vakaustoimisto • Yleisvalvontatoimisto	<p>Tilastoyksikkö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maksutasetoimisto • Rahoitustilastotoimisto	<ul style="list-style-type: none"> • Tilastojärjestelmä- toimisto
<p>Pankkitoimintaosasto <i>Pentti Pikkariainen</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Markkinaoperaatioiden toimisto • Riskienhallintatoimisto	<ul style="list-style-type: none"> • Sijoitustoimisto • Selvitys- ja maksutoimisto • TARGET-toimisto	
<p>Maksuvälineosasto <i>Mauri Lehtinen</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aluekonttorit Kuopio, Oulu, Tampere, Vantaa		
<p>Johdon sihteeristö <i>Kjell Peter Söderlund</i></p>	<p>Kansainvälinen yksikkö Lakiasian yksikkö Viestintäyksikkö</p>	<p>Strategia- ja organisaatio -ryhmä</p>	<p>Johtokunnan sihteeri- palvelut -ryhmä</p>
<p>Hallinto-osasto <i>Pirkko Pohjoisaho-Aarti</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hallintopalvelutoimisto • Kielipalvelutoimisto • Taloushallintotoimisto	<p>Henkilöstöyksikkö IT-yksikkö Turvallisuusyksikkö</p>	
<p>Sisäinen tarkastus <i>Erkki Kurikka</i></p>			

Suomen Pankin yhteydessä toimii Rahoitustarkastus, jonka johtaja on Anneli Tuominen.

Julkaisut

Täydellinen julkaisuluettelo löytyy Suomen Pankin verkkopalvelusta (<http://www.suomenpankki.fi/>).

Julkaisujen tuotannossa on siirrytty entistä laajemmin sähköiseen julkaisemiseen ja jakeluun. Tutkimuksista ja selvityksistä mm. keskustelualoitteet sekä yleistajuiset selvitykset (A-sarja) ja tieteelliset erillisjulkaisut (E-sarja) ilmestyvät vain sähköisinä versioina eli verkkojulkaisuina.

Verkkosivuilla on maksuton palvelu, josta näitä julkaisuja voi tilata. Tilaaaja saa sähköpostiinsa tiedon tilaamastaan julkaisusta heti sen ilmestyttyä.

Verkkojulkaisuja voi tilata osoitteessa www.suomenpankki.fi > Julkaisut > Sähköisten julkaisujen tilaaminen.

Euro & talous ja Bank of Finland Bulletin erikoisnumeroineen sekä Suomen Pankin ja EKP:n vuosikertomukset ilmestyvät myös painettuina. Niitä voi tilata osoitteessa <http://www.suomenpankki.fi> > Julkaisut > Painettujen julkaisujen tilaaminen. Samasta osoitteesta voi tilata aiemmin ilmestyneitä painettuja julkaisuja.

Suomen Pankki
Bank of Finland
PO Box 160

FI-00101 HELSINKI
FINLAND

.2343